

De landing in Zeeland in 1809, ¹⁾

DOOR

J. C. C. TONNET,

Kapitein van den Generalen Staf.

A. TOESTANDEN VÓÓR DE LANDING.

Maandenlang was de landing te voorzien geweest.

Reeds in Februari had Koning LODEWIJK aan zijn keizerlijken broeder de Hollandsche troepen terug verzocht, die onder Generaal GRATIEN in Duitschland en onder Generaal CHASSÉ in Spanje stredden. Dat verzoek was gedaan »en cas que les Anglais veuillent tenter quelque chose ici«. Onbillijk was het voorzeker niet, want het zeer bedreigde koninkrijk Holland had op eene totale legersterkte van 25.000 man, ongeveer 12.000 man in Duitschland en 3000 man in Spanje te velde. Wat in het land zelf was achtergebleven, lag grootendeels langs de kusten verdeeld, »la moitié aux hôpitaux«.

NAPOLEON, die over de geringe machtsontwikkeling van Holland allesbehalve te spreken was, leende geenszins het oor aan de klachten van zijn broeder. Hij had hem reeds lang genoeg gewaarschuwd. Nog in het jaar 1806 had hij hem zelfs geraden liever geen staatsschuld te betalen, dan eene onvoldoende weermacht te onderhouden. »Je vous laisserai deux mois dans les mains des Anglais et les Hollandais

¹⁾ De resultaten van het aan deze studie voorafgegane archieven-onderzoek zijn neêrgelegd in het Krijgsgeschiedkundig archief van den Generalen Staf. Dit onderzoek, hoewel nog nit den aard der zaak vrij omvangrijk, heeft zich bepaald tot de verbalen en relatieven van het Departement van Oorlog over de maanden Juli, Augustus en September 1809; het secreet-verbaal van dit Departement over het zelfde jaar; verschillende stukken van de Staatssecretarie in het archief KRAYENHOFF, een en ander voorkomende in het Rijksarchief.

Voorts is gebruik gemaakt van verschillende stukken van het Krijgsgeschiedkundig archief, waaronder eene hoogst belangrijke verzameling kabinetsbevelen des Konings, en van het familie-archief DU MONCEAU, bevattende eene zeer volledige correspondentie van den Maarschalk van Holland DU MONCEAU, die voor de kennis van de oorlogsverrichtingen in dit jaar zeer belangrijk is en met groote welwillendheid door den gep. Luitenant-generaal Graaf DU MONCEAU ten gebruike werd afgestaan. Ten slotte zijn geraadpleegd in de Koninklijke bibliotheek de *Moniteur* en de *Koninklijke Courant*, beide over de tweede helft van het jaar 1809, waarin verschillende, vooral voor de kennis der operatiën aan Fransche zijde, belangrijke rapporten en brieven zijn afgedrukt. Voor nader onderzoek van de archieven van het Departement van Marine (Rijksarchief) en van de Fransche archieven te Parijs, waarvan het belang in het oog springt, ontbrak de noodige tijd.

Onder het groot aantal geraadpleegde gedrukte werken, waarvan de meeste van algemeene bekendheid zijn, meen ik de aandacht te moeten vestigen op de jongste publicatiën in de *Nouvelle Revue* door DUBOSQ, die voor de kennis van het aandeel, door den Koning in de oorlogshandelingen genomen, zeer belangrijk zijn.

»paieront deux cents millions de contributions«; zoo had hij zijn broeder bedreigd.

Eigenlijk zat de landing dan ook niet maandenlang, doch reeds jaren in de lucht.

Zooals KRAYENHOFF in zijn »Bijdragen« verhaalt, was Koning LODEWIJK zeer tegen de conscriptie gekant, wilde evenmin van het aanhouden van gehuurde vreemde krijgsbenden hooren en begeerde eene volstrekt nationale armee. Hij volgde hier eene gedragslijn, die met de geweldpolitiek van zijn broeder dan ook geenszins strookte. »Un règne manqué« was het lot van den Koning, die naar volksgunst dong en er prijs op stelde als »un bon homme« betiteld te worden, zoo meende de Keizer. In zijn oog was dan ook het geheele koningschap van LOUIS, waardoor hij Holland tot een Fransch gewest had willen maken, eene groote mislukking. Zelfs schijnt het beweren niet ongegrond, dat den geweldenaar eene landing van Engelsche troepen in Holland niet onwelkom heeft toegeschenen, ten einde aan de ongezonde toestanden hier paal en perk te kunnen stellen. Anderen beweren daarentegen, dat de Keizer vrees zou hebben gehad voor eene landing in de nabijheid van de monden van Elbe en Weser en daarom Holland onbeschermd liggen liet. Hoe dit ook geweest moge zijn, zeker is het, dat de taak des Konings buitengewoon zwaar was. De financieele toestand van zijn Rijk, dat hij zulke en goed hart droeg, was meer dan bedroevend. Groote rampen kwamen het daarbij bezoeken. Zoo streefde LODEWIJK dan ook naar voortdurende bezuiniging, waarvan de verballen van het Departement van Oorlog getuigen¹⁾, en wel op een tijdstip, dat de geweldige plannen des Keizers, die alle weerbare mannen van Europa onder de wapenen zouden brengen, zich gingen vormen.

Die geweldpolitiek des keizers, die alles opofferde aan, wat hij zijn »systeem« placht te noemen, die zonder eenige aandoening kon zien, hoe onze groote koopsteden kwijnden en de helft harer bevolking armlastig zagen worden, die Holland heeft vernederd op eene wijze, welke ons thans, na honderd jaar, nog van verontwaardiging gloeien doet, zulk eene politiek zal voorzeker op niemands bijval meer kunnen rekenen. Toch schuilt in de lessen, die de geweldenaar aan zijn broeder en aan geheel Holland heeft gegeven, nog veel behartigingswaardigs voor de toekomst. Hij zag toch in Staten, die hun weeracht niet naar de tijdsomstandigheden wisten te organiseeren, een gevaar voor de eigen veiligheid en daarin had hij, als wij het karakter van zijn politiek een oogenblik uit het oog willen verliezen, volkomen gelijk. Zoo zegt dan ook ROCQUAIN in zijn werk over *Napoléon I^r et le Roi Louis*: »Cette facile invasion des Anglais, attestant à toute l'Europe la faiblesse du Roi, légitimait par avance les évènements qui allaient bientôt s'accomplir«.

¹⁾ Een geheim decreet des Konings beoogde zelfs eene vermindering van het broodration op eene geleidelijke en niet voelbare wijze.

De les, die wij toen gekregen hebben, is inderdaad van blijvende waarde.

Kleine Staten hebben nu eenmaal, al streeft hun staatkunde ook geen reëel doel na, en al is zij ook geheel op het behoud van den vrede gericht, ter dege rekening te houden met hetgeen rondom hen geschiedt. Dwingt hun weermacht naar buiten geen vertrouwen af, dan gaat het preventieve karakter hiervan grootendeels verloren. Zoo schuilt dan ook in het te veel toegeven aan den drang der binnenlandsche politiek ernstig gevaar. Zij streeft naar volksweerbaarheid bij een minimum van lasten en geeft daarmede eene uitmuntende richting voor de toekomst aan, die algemeen doorgevoerd, den volken en hun onderlinge verhouding slechts ten goede zal komen. Die richting, welke zich tegen het bestaande militaristische drijven in de Europeesche grootmachten keert, leidt echter onherroepelijk tot eene vermindering van militair peil. Zij kan daarom niet eenzijdig worden gevolgd, doch behoort hare snelheid ter dege te regelen naar de toestanden in het buitenland, wil ten slotte geen wanverhouding ontstaan, die noodlottig kan worden. Volksleiders zullen met graagte en gloed beweren, dat het laf is, aan den vreemdeling te vragen, wat hij van onze weermacht denkt, om zich dan door dit oordeel te laten leiden. Dergelijke *kloeke* taal past, om gemakkelijk te begrijpen redenen, in den gedachtegang van het gehoor en wordt dus met graagte vernomen. Zij, die zoo spreken, schijnen niet eenmaal te goeder trouw toe. Hun bekwaamheid doet zulks veronderstellen. Doch zij dingen naar volksgunst en hoewel ook hun de »*règne manqué*« eenmaal wacht, zoo hopen zij toch op roem en eer op het gebied der binnenlandsche politiek.

Veel geheimzinnigs schulde er in de Engelsche plannen nu juist niet. Het ware zelfs van harte te wenschen, dat, als nog eenmaal een of andere nabuur iets tegen ons grondgebied in het schild voeren mocht, wij dan op de zelfde volledige wijze op de hoogte van zijn voornemens werden gebracht, als in den jare 1809 het geval is geweest.

Men wist er zoo ongeveer alles van.

Over welke spionnenberichten FOUCHÉ te Parijs wel beschikte en welke verhalen reizigers uit Engeland hier aanbrachten, is mij nog niet eenmaal bekend. Wat ik echter in den *Moniteur* uit Engelsche bladen vond aangehaald, geeft al meer dan voldoende kijk in de plannen, over het Kanaal gesmeed. De Juli-bladen, dus van de maand, waarin de expeditie viel, zijn buitengewoon rijk aan mededeelingen. Een bericht uit Londen van 12 Juli, dat natuurlijk met de noodige vertraging in den *Moniteur* verscheen, noemt als algemeen commandant LORD CHATAM, doch voegt er weinig bemoeigend bij »*peu connu comme militaire*«. ¹⁾ Verder noemt het de

¹⁾ Ik geef de woorden van den *Moniteur* maar onvertaald weder.

namen van alle generaals, de indeeling der expeditionnaire macht in vijf divisien en eene reserve, geeft voorts de namen van alle deelnemende oorlogsschepen en weet nog te vertellen, dat van Portsmouth tot Margate de kust propvol met troepen is. Het aantal troepen was bekend; men kende het aantal transportschepen, kortom het was alles bekend.

Die de Engelsche bladen tijdig in handen kreeg, kon zelfs het oogenblik van uitloopen der vloot benaderen. Zoo leest men in een bericht van 19 Juli uit Londen, dat de groote expeditie eindelijk geheel gereed is. Heel veel vertraging kan dit bericht hierheen niet hebben ondervonden. Mag men toch NAPOLEON gelooven, dan onderhield het vaste land de gemeenschap met Engeland over Holland. In zijn schrijven van 17 Juli aan zijn broeder LODEWIJK, dien hij als gewoonlijk kapittelt als een kleinen jongen, richt hij de scherpste verwijten tegen Holland en noemt ons land »une province anglaise«. NAPOLEON kon op de hoogte zijn, want aan spionnen ontbrak het hem voorzeker niet. De Fransche gezant DE LA ROCHEFOUCAULD te Amsterdam had ze zelfs in het Departement van Oorlog en met heftige verontwaardiging vertelt KRAYENHOFF in zijne *Bijdragen*, hoe een commies van dit Departement later in het jaar alle minuten der voor de verdediging van Amsterdam tegen de Franschen gegeven bevelen heeft doen lichten en aan den gezant heeft ter hand gesteld.

De expeditie zelf miste dus elk verrassend karakter als zoodanig, al bleef ook in zake de door haar te volgen richting veel onzeker. In de toekomst zal dat in hoofdzaak het zelfde zijn, zooals nog kort geleden in het *Militär Wochenblatt* werd uiteengezet. Ondernemingen op zoo groote schaal kunnen niet verborgen blijven, althans niet voor een handeldrijvend land als Nederland, met uitgebreide relaties over zee. Wel zal activiteit bij den kondschapsdienst ontwikkeld dienen te worden; doch daarop kan toch zeker wel worden gerekend. Gevaarlijker uit het oogpunt van verrassing zijn de z.g. coups de main, die, door eene kleine macht ondernomen, weliswaar geen beslissenden invloed op het verloop der oorlogshandelingen kunnen doen gelden, doch niettemin zeer hinderlijke complicaties bij de operatiën kunnen bezorgen. Bij de geweldige uitbreiding der maritieme machtsonwikkeling in de Noordzee, moet natuurlijk onzerzijds van huis uit, zoo al niet op de waarschijnlijkheid, dan toch met de mogelijkheid van dergelijke overrompelingen worden gerekend.

Al was dus ook de expeditie zelf geen verrassing, toch wist men hier wel, dat de vloot, dit element in de zeilen verborg, m. a. w. dat zij gaan kon, waar zij wilde. Volkomen onzekerheid bestond echter ook hier niet. Het doel der expeditie zat toch, om zoo te zeggen, in de lucht. De *Morning Chronicle* van 24 Juli vertelde, hoe alles op een aanslag tegen Vlissingen wees. De Fransche Generaal ROUSSEAU, die het eiland Cadzand bezet en zijn hoofdkwartier te Breskens gevestigd had, schreef omstreeks dien zelfden tijd een overeenkomstigen

indruk te hebben verkregen en reeds zijne maatregelen te hebben getroffen. De correspondentie van den Koning en zijn Minister met den Generaal BRUCE te Middelburg toont evenzeer, hoe ook LODEWIJK een aanslag tegen de Scheldemonden zeer waarschijnlijk vond. Het zou wel om de Fransche schepen en werven te Antwerpen gaan, zoo luidde de algemeene opinie. Zekerheid daaromtrent had men uit den aard der zaak echter niet.

De bedreiging door de Engelsche macht bracht dan ook hier te lande eene begrijpelijke spanning te weeg. Geruststellend moet daartegenover het tamelijk vernietigend oordeel gewerkt hebben, dat de Engelsche pers zich zonder de geringste terughoudendheid over de expeditie en hare vermoedelijke kansen van slagen veroorloofde. Het schijnt werkelijk wel de moeite waard toe met dat oordeel wat nader kennis te maken, juist omdat het op een oogenblik werd geuit, waarop van voorbereiding en leiding der expeditie nog geen slechte berichten konden zijn ingekomen en slechts het goede verwacht mocht worden. Het hiervoor reeds aangehaalde nummer van de *Morning Chronicle* drukte zich werkelijk op eene wijze uit, die zelfs den grootsten optimist tot inkeer moet hebben gebracht. »On nous promettait — aldus de S., dien ik weder uit den *Moniteur* copieer — il y a quinze jours »l'invasion de plusieurs provinces et peut-être se trouvera-t-on »heureux de nous annoncer l'incendie de quelques chantiers, de quelques magasins de cordage. Nos soldats vont être jetés sur une côte »où rien ne peut offrir matière à leurs exploits. S'ils sont dirigés, »comme tout l'annonce, vers Flessingue, que feront-ils pour l'Autriche, »pour l'Espagne et pour l'Angleterre même. Est-ce que là que nous »pouvons trouver une compensation de la plus énorme dépense dont »notre pays ait jamais supporté le fardeau.Malheur à eux (nos »ministres) et malheur surtout à notre pays s'ils avaient donné aux »généraux de l'expédition des instructions assez dépourvues de sens »et de prudence pour engager nos troupes dans des provinces françaises qui ont des troupes régulières et toute leur population pour »défense! Nos alarmes sont si pressantes que nous ne pouvons apprendre trop tôt le retour d'une expédition partie trop tard. Nos braves »soldats, il est vrai, auront à gémir de n'avoir été portés sur les rivages »de l'ennemi que pour être spectateurs des fusées incendiaires du colonel »CONGREVE; mais du moins la patrie ne sera pas privée de leur secours«.

In militaire kringen schijnt men in hoofdzaak de zelfde meening te zijn toegedaan. De hooge legerautoriteiten zagen, zooals uit de verslagen der latere enquête wel gebleken is, den afloop der expeditie met zorg te gemoet. Voor hen toch, gold niet alleen de vraag: hoe het einddoel, Antwerpen, te bereiken, doch in de tweede en zeer voorname plaats: hoe er weder van daan te komen.

Mannen van durf en van goed geloof hebben wellicht op de eerste vraag een hoopvol antwoord kunnen geven; doch naar een bevredigend antwoord op de tweede vraag zocht een ieder te vergeefs.

In spijt van dat alles schijnt echter het verlangen van de Engelsche Regeering, om een doodelijken slag toe te brengen aan de Fransche maritieme macht langs de oevers der Schelde, door het gelijktijdig vernielen van de vloot en van de werven te Antwerpen, haar te machtig te zijn geweest. Nooit was de gelegenheid daartoe gunstiger geweest dan thans, gelet op het ontoereikende van de middelen van verweer, zooals het in een brief van 29 Mei van den Engelschen Minister van Oorlog heette. Den 29sten Juli, toen de landing plaats vond, waren die middelen inderdaad geen haar beter, doch kennelijk was de Regeering middelertwyl onder den invloed geraakt der weinig rooskleurige inzichten van leger autoriteiten en pers. Eenerzijds de neiging, de onweêrstaanbare drang, om het vurig begeerde vernielingsplan door te zetten. Aan de andere zijde de vrees voor mislukking en het kwellend gevoel der verantwoordelijkheid. Op in het oog vallende wijze stond dan ook de instructie van LORD CHATAM, den opperbevelhebber van het leger, onder den invloed der beide, tegenover elkaar staande krachten. Zij legde, of beter zij bevestigde de reeds gelegde, grondslagen voor het mislukken der expeditie en is daarom hier gedeeltelijk weêrgegeven. »Gij zult »begrijpen, dat het doel dezer vereenigde expeditie is, de vijandelijke »schepen, die te Antwerpen of Vlissingen op stapel staan, of op de »Schelde liggen, te nemen of te vernielen; de arsenalen, dokken en »scheepstimmerwerven te Antwerpen, Terneuzen en Vlissingen te verwoesten, het eiland Walcheren te veroveren, en, zoo mogelijk, de »Schelde voor het toekomstige voor oorlogsschepen onbevaarbaar te »maken.

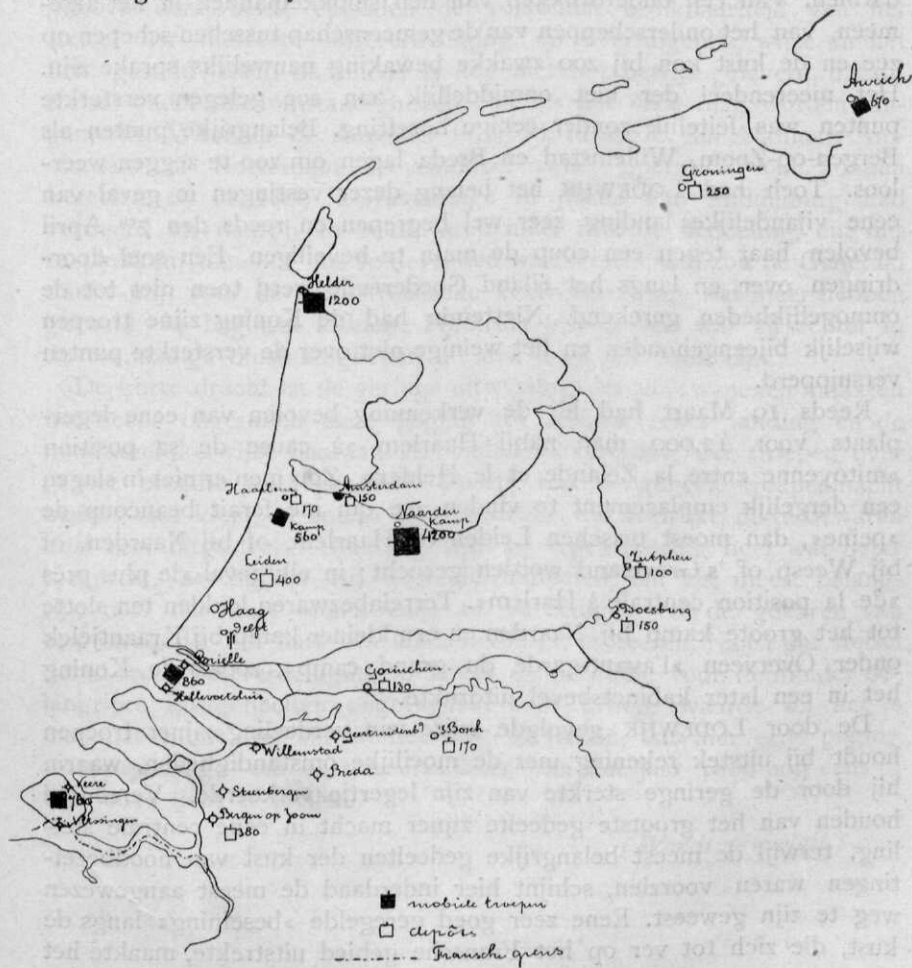
»Dan, indien de vijand U de volvoering van al dit bovengezegde »mocht onmogelijk maken, door eene zoodanige macht bijeen te »brengen, dat het belang en de veiligheid van het leger niet zouden »gedogen bij de uitvoering dezer bevelen te volharden, dan zult Gij, »gemeenschappelijk met den officier, die over de zeemacht het bevel »voert, al Uwe pogingen en vermogens aanwenden, om zooveel van »dit alles ten uitvoer te brengen, als de omstandigheden zullen toelaten. En zoodra Gij deze bevelen, of een gedeelte daarvan zult »hebben ten uitvoer gebracht, zult Gij onverwijld de noodige maatregelen nemen, om het leger weder in te schepen en naar Engeland »terug te brengen, zoo nochtans, dat gij eene genoegzame macht »achterlaat, om het eiland Walcheren in bezit te houden, totdat ik »U deswegens mijne nadere bevelen zal doen toekomen«.

Hoe LORD CHATAM te moede moet geweest zijn, toen hij in de *Morning Chronicle* de critiek op zijne instructiën vond gepubliceerd! Kennis, noch vastheid van karakter schijnen voor de hooge functie van opperbevelhebber in voldoende mate zijn deel te zijn geweest en zoo waren de kiemen voor de mislukking hier inderdaad rijkelijk gezaaid.

Van dat alles was natuurlijk toenmaals in ons vaderland weinig of niets bekend; doch honderd jaar later, nu wij de zaken met elkaar

in verband kunnen bezien, is het ontegenzeggelijk eene verblijdende gedachte, dat men in weerwil van onze zwakke middelen van weer de aan de expeditie verbonden moeilijkheden reeds van huis uit als onoverkomelijke beschouwde. Voor ons kleinstaaters schijnt het werkelijk niet overbodig af en toe eens voor oogen te houden, hoe in den oorlog ook de sterkere zijne vreeze kent.

Koning **LODEWIJK's** operatieve gedachte was hoogst eenvoudig en verdienstelijk. Zijn schrijven van 26 April aan den keizer gaf haar zeer goed weder: »si l'ennemi attaque réellement, j'enverrai au général »**MONNET** (op Walcheren) le peu de troupes que j'ai, en ne conser- »vant à Amsterdam uniquement pour garder cette ville«. Dat plan is, hoezeer naar de omstandigheden eenigszins gewijzigd, werkelijk tot uitvoering gekomen. Alvorens hierop echter nader in te gaan, schijnt het gewenscht toe, bij de verdeeling der troepen over het Rijk wat langer te verwijlen.

Zoals de bijgevoegde schets aangeeft, was het met de sterkte aan troepen zeer schraal gesteld. In Oost-Friesland, op Voorne en op Walcheren stond elk één zwak bataljon; te Helder waren er twee. Eene macht van 4200 man — deze, zoowel als de andere sterkteopgaven, na aftrek der zieken — was nabij Naarden onder de bevelen van Generaal TARAYRE in een kamp gelegerd. Een tweede kleiner kamp was bij Overveen ingericht. De veldartillerie parkeerde bij Delft »afin de pouvoir partir à l'heure«. De depots waren, zooals de schets aangeeft, over het land verdeeld, doch de hieruit gevormde provisoire bataljons bevonden zich meerendeels langs de kust. Zoo waren de voor den dienst te velde bruikbare soldaten uit de depots te Leiden en te Bergen-op-Zoom op Voorne en op Goedereede vereenigd; die te Amsterdam in het kamp van Overveen gelegerd. Met de eigenlijke bewaking van de Hollandsche kust schijnt slechts één eskadron huzaren te zijn belast geweest, ongerekend douanen en gendarmen. Van een onderdrukken van den smokkelhandel, in het algemeen, van het onderscheppen van de gemeenschap tusschen schepen op zee en de kust kon bij zoo zwakke bewaking nauwelijks sprake zijn. Het meerendeel der niet onmiddellijk aan zee gelegen versterkte punten was feitelijk zonder eenige bezetting. Belangrijke punten als Bergen-op-Zoom, Willemstad en Breda lagen om zoo te zeggen weerloos. Toch had LODEWIJK het belang dezer vestingen in geval van eene vijandelijke landing zeer wel begrepen en reeds den 7^{en} April bevolen haar tegen een coup de main te beveiligen. Een snel doordringen over en langs het eiland Goedereede werd toen niet tot de onmogelijkheden gerekend. Niettemin had de Koning zijne troepen wijselijk bijeengehouden en het weinige niet over de versterkte punten versnipperd.

Reeds 19 Maart had hij de verkenning bevolen van eene legerplaats voor 12.000 man nabij Haarlem »à cause de sa position »mitoyenne entre la Zélande et le Helder«. Zou men er niet in slagen een dergelijk emplacement te vinden »ce qui me ferait beaucoup de »peine«, dan moest tusschen Leiden en Haarlem, of bij Naarden, of bij Weesp of 's Graveland worden gezocht; in elk geval »le plus près »de la position centrale à Harlem«. Terreinbezwaren leidden ten slotte tot het grootte kamp bij Naarden en een kleiner kamp bij Kraantjelek onder Overveen »l'avant-garde du grand camp«, zooals de Koning het in een later kabinetsbevel uitdrukte.

De door LODEWIJK gevolgde wijze van verdeling zijner troepen houdt bij uitstek rekening met de moeilijke omstandigheden, waarin hij door de geringe sterkte van zijn legertje verkeerde. Vereenigd houden van het grootste gedeelte zijner macht in eene centrale stelling, terwijl de meest belangrijke gedeelten der kust van noodbezettingen waren voorzien, schijnt hier inderdaad de meest aangewezen weg te zijn geweest. Eene zeer goed geregelde »beseining« langs de kust, die zich tot ver op het Fransche gebied uitstreckte, maakte het

mogelijk ten snelste van alle bewegingen des vijands op de kust onderricht te worden, en snel de centrale macht ter ondersteuning van de noodbezettingen te doen oprukken.

Een ernstig bezwaar tegen het vereenigd houden van het leger in eene centrale opstelling is uit den aard der zaak, dat men den vijand het aan land komen niet of niet ernstig betwisten kan. KRAYENHOFF, die »wegens de groote uitgestrektheid der te bewaren kusten, groote »militaire landingen in Holland zeer uitvoerlijk en nauwelijks te weer- »houden« oordeelde, zag echter »in de bijna onuitputbare middelen »van verdediging« zulke »onoverkomelijke zwaarigheden« voor den aanvaller, dat deze »met groot verlies en verspel van onberekenbare »kosten, ook wel met eene schandelijke capitulatie« genoodzaakt zou worden weder af te trekken. Hij haalt daarbij als voorbeelden aan de beide expeditiën in 1799 in Noord-Holland en in 1809 in Zeeland ondernomen, die jammerlijk schipbreuk hebben geleden. Inderdaad hebben deze beide episodē de volkomen bruikbaarheid van het stelsel der indirecte kustverdediging op overtuigende wijze in het licht gesteld; doch daarmede is nog niet het bewijs geleverd, dat dit stelsel onder alle omstandigheden ook als het *beste* mag worden aangemerkt. Wanneer de aanvaller in 1799, in stede van Alkmaar, Amsterdam of Rotterdam als einddoel zijner operatiën had kunnen bezetten en in 1809 's Gravenhage in plaats van Middelburg had veroverd en daarbij in beide jaren meer met de bedoeling, om ons te plukken, dan om ons te bevrijden was verschenen, zou de Generaal dunkt mij, voor de rechtstreeksche kustverdediging wat meer hebben gevoeld, in beginsel althans. Practisch uitvoerbaar was zij echter in de toenmalige omstandigheden uit den aard der zaak niet.

De korte dracht en de geringe uitwerking der vuurwapenen maakten het reeds ongeraden eene poging tot afslaan eener landing en de noodzakelijkerwijze daaraan verbonden verspreiding der troepen over groote breedte te beproeven. Voorts was de geheele troepenmacht bedroevend klein, of zooals KRAYENHOFF het uitdrukt, de te bewaren kust zeer uitgestrekt. Gelukkig zijn wij tegenwoordig heel wat beter toegerust, beschikken wij over de middelen, om het meest belangrijk deel der kust rechtstreeks te verdedigen en de gevaren van een inval, die het hart des lands bedreigt, te keeren. Naast dat stelsel der directe kustverdediging, behoudt de indirecte voor de minder belangrijke kustgedeelten ongetwijfeld hare groote waarde en het is niet het minst om dit in het licht te stellen, dat hier eene poging wordt gewaagd, om de gebeurtenissen van het jaar 1809 nog eens in het juiste licht te stellen.

(Wordt vervolgd.)

Strategische studiën,

DOOR

C. C. DE GELDER,

Eerste-Luitenant der Infanterie.

DE STRATEGISCHE OMTREKKING.

Wanneer een leger een slag verliest, doch zijne verbindingen met de voornaamste hulpbronnen des lands behoudt, kan het als regel op eene achterwaartsche verdedigingslijn teruggaan, aldaar de reserves tot zich trekken, het materieel weder aanvullen, kortom zich herstellen. Verliest het echter een slag met min of meer verkeerd front en zulks, doordien de vijand zich op de verbindingen heeft gesteld, zoo kan dit op het verder verloop van den oorlog van zeer noodlottigen invloed zijn en wel eensdeels, doordien het leger dan zijne aanvullingen zal missen, of deze eerst later, langs een omweg, zal kunnen ontvangen, doch anderdeels vooral ook, omdat het ontrokken of afgesneden zijn een ontmoedigenden indruk op de troepen maakt en tot hunne demoralisatie leidt. En het is nu eenmaal onomstootelijk waar, dat in de meeste gevallen minder de nederlaag zelve, dan wel het gevoel van minderwaardigheid of van hulpeloosheid daarna¹, den ondergang van een leger veroorzaakte.

Uit dezen aanhef volgt reeds, dat het voor den aanvaller ten zeerste aanbeveling kan verdienen, het leger achter een van 's vijands vleugels, dus tegen diens verbindingen te richten, om eerst, wanneer hij deze beheerscht, den slag te zoeken.

Nu willen wij dit allerminst als eene ontdekking van den laatsten tijd voorstellen. Men vindt toch bijv. in het klassieke werk van FOLARD²) de omtrekkende manoeuvres van HANNIBAL (o. a. bij Trasimene) en van DE VILLARS (Denain) omstandig beschreven, m.a.w. de zucht tot omtrekken is van ouden datum.

Vele oudere veldheeren en schrijvers toonen zelfs, zij het dan veeltijds slechts in theorie, een zekere voorliefde voor omtrekkingen.

¹) Om van dergelijke gevoelens vóór den slag te zwijgen. Daarom is het zelfvertrouwen, voortspruitende uit een hoog gevoel van eigenwaarde, voor een leger zoo onontbeerlijk, want juist hieraan moet het de kracht ontleenen om eene crisis te boven te komen.

VON BULOW (*Geist des neuern Kriegssystems*) zegt zoo treffend: „Man denke nach einem verlorenen Gefechte sogleich wieder an offensive Operationen. Man stelle sich vor, man sei nicht geschlagen, um es wirklich nicht zu sein”.

HOHENLOHE (*Militärische Briefe*, II, blz. 157) en FRIEDRICH KARL (Regensburg 1870—71, IV, blz. 81) herhalen dit met eenigszins andere woorden.

²) *Les commentaires sur POLYBE.*

Zoo zegt FREDERIK DE GROOTE¹⁾ (Mil. Klassiker, blz. 85): »Man obligiret den Feind zu schlagen, wenn man einen forcirten Marsch tut, wodurch Ihr ihn in den Rücken kommet und ihn von den so hinter ihn lieget, abschneidet....«. Hij voegt hier echter voorzichtig aan toe: »Man nehme sich aber sehr wohl in acht, wenn man dergleichen Arten von Manoeuvres mit der Armee machen will, und hütte sich nicht weniger, dass man sich nicht in dasselbige Inconveniens bringe, noch sich dergestalt postire, dass der Feind seines Ortes, Euch von Euren Magazinen abschneiden kann«.

Ook in MONTECUCULI'S »Mémoires« vinden wij tegen den vijand aanbevolen: »lui couper les vivres.... se mettre entre lui et ses places de communications«, waaraan TURPIN DE CRISSÉ²⁾, zijn commentator, evenwel toevoegt: »Il faut qu'une armée soit bien supérieure en force à celle de l'ennemi, pour qu'elle puisse se mettre sans risque entre l'armée ennemie et ses places; il faut qu'elle soit bien assurée de ses subsistances et qu'elle soit moralement sûre de battre l'ennemi, sans pouvoir être attaquée sur ses derrières par les garnisons réunies de ses places« enz.

LE ROY DE BOSROGER³⁾, een schrijver uit de 18e eeuw, beveelt de omtrekking aan als middel, om den vijand tot het ontruimen van eene sterke stelling te bewegen. Hij zegt:

»Par quelques marches dirigées sur le pays où les magasins sont établis ou vers celui, qu'on sait qu'il a le plus particulièrement intention de conserver, on parviendra encore aisément à lui faire abandonner l'usage de son poste, car il ne s'endormira sûrement pas sur un article aussi essentiel que celui de ses subsistances«; doch ook hier volgt weer eene restrictie en wel: »mais il faut examiner, si on ne tombera pas soi-même par cette manoeuvre, dans le cas où l'on veut mettre son ennemi, car si la marche, que vous voulez faire, vous force à trop vous éloigner de vos propres dépôts, un ennemi habile vous laissera faire, se contentera de vous couper vos communications, et vous vous trouverez dans un plus grand embarras que lui. Ce n'est qu'après avoir calculé tout ce qu'il pourra vraisemblablement tenter pour faire échouer votre projet, et tous les moyens que vous aurez de rendre ses ressources inutiles, qu'il est possible d'entreprendre une marche de cette nature«.

Uit het vorenstaande blijkt alzoo, dat men in vroeger dagen de beteekenis der omtrekkingen wel is waar zeer goed heeft beseft, doch ze, aangezien zij in de practijk, niet dan bij uitzondering geheel werden doorgevoerd, slechts min of meer schroomvallig heeft durven aanprijzen.⁴⁾

¹⁾ Bij Mollwitz en Hohenfriedberg was hijzelf omtrokken. Tijdens zijn verblijf in de stelling hij Schmottseifen (1759) was hij voornemens DAUX aan te vallen, indien deze hem omtrok. Hij schrijft 3 Juli aan Prins HEINRICH: „S'il veut marcher vers la Marche, je me mets à son dos et l'obligerai à combattre à l'endroit, qu'il me plaira. Polit. Corresp. XVIII, 11160.

²⁾ Commentaires sur les Mémoires de MONTECUCULI, t. I, blzn. 359—374.

³⁾ Principes de l'Art de la guerre.

⁴⁾ Zie ook Kr. Einzelschr., Heft 27, blz. 359.

Wel werden zij veeltijds gebezigd als manoeuvre, dus om den toever af te snijden en aldus den tegenstander tot teruggaan te bewegen, doch als inleiding voor een beslissenden slag kwamen zij slechts sporadisch voor.

Hierin kon eerst verandering komen van af het oogenblik, waarop het magazijnstelsel op den achtergrond geraakte; het requisitiestelsel toch, verschafte het opereerend leger veel meer vrijheid van beweging. En tevens kon de veldheer nu, zoo noodig, in afwachting van een beslissenden slag of tijdens het inrichten van nieuwe verbindingen, dus tijdelijk, in het prijsgeven der oude verbindingen berusten.

Geen wonder dan ook, dat uit de geschriften van de schrijvers der volgende periode een veel zekerder toon klinkt.

Zoo lezen wij bij CLAUSEWITZ (Vom Kriege, Mil. Klassiker¹): »Eine Schlacht mit gerader Fronte und ohne Umgehung wird selten einen so groszen Erfolg geben, als eine, in welcher der Besiegte umgangen war, oder die er mit mehr oder weniger verwandter Fronte liefern musste«.

» . . . wir müssen nicht vergessen, dass der Gegenstand des Angriffs gewöhnlich erst seine Bedeutung mit dem Siege erhält, dass der Sieg also immer in Verbindung damit gedacht werden muss; es kommt daher dem Angreifenden nicht so sehr darauf an, den Gegenstand bloß zu erreichen, sondern vielmehr ihn als Sieger zu gewinnen, und so wird denn die Richtung seines Stosses nicht sowohl auf den Gegenstand selbst, als auf den Weg treffen müssen, den das feindliche Heer dahin zu nehmen hat.

»Dieser Weg ist das nächste Objekt des Angriffs. Die feindliche Armee zu treffen, ehe sie jenen Gegenstand erreicht, sie davon abzuschneiden und in dieser Lage zu schlagen, giebt den potenzierten Sieg.

»Zu einem (vollständigen) Siege aber gehört ein umfassender Angriff oder eine Schlacht mit verwandter Fronte, denn beide geben dem Ausgang jedesmal einen entscheidenden Charakter«.

Bij JOMINI²) vinden wij geheel overeenkomstige gedachten. Hij zegt o.a.: »En général on peut poser en principe que la meilleure direction d'une ligne manoeuvre sera sur le centre de l'ennemi, is celui commet la faute de diviser ses forces sur un front trop étendu; mais que dans toute autre hypothèse, lorsqu'on sera maître de son choix on devra donner cette direction sur l'une des extrémités, et de là sur les derrières de la ligne de défense et du front d'opérations de l'ennemi«.

Ten slotte willen wij in dit verband nog WILLISEN³) citeren. In diens werken treffen wij het navolgende aan: »Vergleichen wir die drei angeführten strategischen Angriffs-Methoden, die des einfachen

¹) Blzn. 202, 510, 586.

²) Précis de l'Art de la Guerre (nouv. éd. 1894), blz. 272.

³) Theorie des groszen Krieger (1840), I, blz. 72.

Umgehens, des doppelten Umgehens und des Durchbrechens so ergibt sich:

1. Dass alle drei auf ein und demselben Grundsatz ruhen: auf dem durchaus richtigen Streben, sich in den Besitz der feindlichen Verbindungen zu setzen.

2. Dass in Beziehung auf die Schlacht, von der sie alle erst ihre höhere Bedeutung hernehmen:

a) *das einfache Umgehen*, welches sich mit ganzer Macht auf einen Flügel wirft, Hoffnung hat, den Feind einzeln zu erdrücken; im schlimmsten Fall aber mit ganzer Macht auf ganze Macht stöszt, wobei ihm dan wenigstens der Vortheil der günstigeren strategischen Lage bleibt, d.h. einer Lage, welche die Folgen des Siegs ins Ungeheure steigern, die einer Niederlage aber auf ein Minimum reduzieren kann.....

»So zeigt sich also das einfache strategische Umgehen, weil es an keinem der an den andern Methoden gerügten Gebrechen leidet, und demnach eben so grosse Resultate verspricht, als nie fehlerhaft, als immer gut.....«.

Nu behoeft men zeker niet lang te zoeken, indien men wenscht na te sporen, hoe de drie laatstgenoemde schrijvers tot hunne zoo gunstig luidende beschouwingen zijn gekomen. Het is toch vooral de Napoleontische periode geweest, die ons de strategische omtrekking, met hare meestentijds zoo glansrijke gevolgen, heeft doen kennen.

De omtrekkingen van Bassano (1796), Marengo (1800), Ulm (1805) en Jena (1806) beslisten een veldtocht. Bij Landshut (1809) had het zelfde resultaat behaald kunnen zijn, ware Regensburg niet gevallen. (Men herinnere zich ook Soissons in 1814.)

En zelfs waar de omtrekking niet het verwachte resultaat had — men denke b.v. aan Lodi, Arcole, Guttstadt, Witebsk, Smolensk en Mery ²/Seine — dwong zij den vijand nog eene landstreek te ontruimen en beter, beroofde zij hem van zijn zelfvertrouwen.¹⁾

HET DOEL.

De strategische omtrekking kan zich het volgende ten doel stellen:

a. den tegenstander slag te leveren op de meest beslissende wijze

¹⁾ CAMON (La Guerre Napoléonienne) somt naast 's vijands mogelijke demoralisatie, nog de volgende voordeelen der omtrekking op:

1. Elle permet de donner à priori à l'armée un point de direction;
2. Elle fournit de sûrs renseignements sur l'ennemi (door het opvangen van koeriers);
3. Elle procure la prise des grands parcs et magasins de l'adversaire, ce qui assure la vie de l'armée;
4. Elle permet de grandes économies sur les forces à laisser en arrière pour la garde du territoire;
5. Si elle réussit, elle donne des résultats décisifs;
6. Même si elle ne réussit qu'à moitié, elle assure par la retraite de l'ennemi, des avantages matériels et moraux considérables.

d.w.z. met verkeerd front, dan wel, wat voordeliger is — indien hij ten gevolge van de verrassing gescheiden is en min of meer gedemoraliseerd mocht teruggaan — achtereenvolgens en bij gedeelten.

Zelfs kan een besluiteloos tegenstander, in het gunstigste geval, als gevolg van deze manoeuvre worden ingesloten en gevangen genomen. (MACK bij Ulm, 1805.)

In al deze gevallen spruit de omtrekking voort uit een gevoel van overmacht;

b. frontale hindernissen te vermijden, dan wel den vijand te dwingen tot ontruiming van eene in front zeer sterke stelling, of tot het innemen van een gewijzigd front, ten einde hem van eene gunstiger zijde te kunnen aangrijpen;

c. zijn aanvoer te verlammen en hem daardoor te brengen tot offensief optreden, teruggaan, opgeven van een beleg. e. d.

ad a. Hierbij zij er aan herinnerd, dat eene overwinning bovenal een moreel succes is. De goede vruchten hiervan kan men meestal eerst plukken door de vervolging, waarbij men in bovenbedoeld geval dan het voordeel heeft, dat de verslagen partij, bij het teruggaan, steeds verder van hare voornaamste hulpbronnen wordt afgedrongen of, zoo zij deze toch, langs omwegen, mocht trachten te bereiken, voortdurend kan worden onderschept.

Men denke o.a. aan het teruggaan der Pruisen na Jena-Auerstädt.

Uit den aard der zaak zal een slag, waarbij beide partijen met verkeerd front strijden buitengewoon hevig zijn. Het gaat hier immers voor beide legers om hunne bestaansvoorwaarden. Heeft de aanvaller dus de bijkomstige bate, dat de tegenstander, ten gevolge van de verrassing, strategisch gescheiden en bovendien ontmoedigd is, dan zal zulks hem in hooge mate welkom zijn.

Zoo lezen wij in NAPOLEON's bulletin¹⁾ van 18 October 1805, hetwelk op de, uit de omtrekking reeds behaalde, voordeelen wijst:

»Et, pour arriver à ces grands résultats, il n'avait fallu que des marches et des manoeuvres«, terwijl een passage uit het bulletin van 21 October, na de capitulatie van Ulm, aldus luidt (Corr. 9405):

»Soldats, je vous avais annoncé une grande bataille; mais grâce aux mauvaises combinaisons de l'ennemi, j'ai pu obtenir les mêmes succès sans courir aucune chance; et ce qui est sans exemple dans l'histoire des nations, un aussi grand résultat ne nous affaiblit pas de plus de 500 hommes hors de combat«. Inderdaad bestond hier dan ook reden tot juichen!

In 1806 zien wij een analoog geval.

Op 12 October schrijft de Keizer aan LANNES (Corr. 10982):

»Toutes les lettres interceptées font voir, que l'ennemi a perdu la

¹⁾ Zie CAMON, La guerre Napoléonienne, les systèmes d'opérations, blz. 11 (Correspondance 9392),

tête. Ils tiennent conseil nuit et jour et ne savent quel parti prendre.

»Vous verrez que mon armée est réunie, que je leur barre le chemin de Dresde et de Berlin. L'art est aujourd'hui d'attaquer tout ce qu'on rencontre, afin de battre l'ennemi *en détail* et pendant qu'il se réunit....«

In een schrijven aan MURAT luidt het verder (Corr. 10983):

»Attaquez hardiment ce qui est en marche. Ce sont des colonnes, qui cherchent à se rendre à un point de réunion, et la rapidité de mes mouvements les empêche de recevoir à temps un contre-ordre. Deux ou trois avantages de cette espèce écraseront l'armée prussienne sans qu'il soit peut-être besoin d'affaire générale«.

Ten slotte willen wij hier nog in herinnering brengen, dat ook MELAS, door de omtrekking van den Eersten Consul verrast, en bij Marengo (1800) willende beproeven zijn terugtochtsweg weder vrij te maken, er slechts in slaagde ongeveer 40.000 man te vereenigen, ofschoon de Oostenrijksche strijdkrachten in Opper-Italië toen ± 100.000 man telden.

ad b.

»Ne jamais attaquer le taureau par les cornes, quand on peut faire autrement«, leert ons BUGEAUD. (De l'ordre de combat) of wil men het anders »ne jamais attaquer de front une position, qu'on peut obtenir en la tournant« (NAPOLEON). Aldus handelend verhoogt men het resultaat en behoeft allicht minder offers te brengen.

Dit grondbeginsel is dan ook oud. Wij treffen het b.v. aan bij GUBERT (Essai générale de tactique), een schrijver door NAPOLEON bestudeerd en hoog geschat.¹⁾

Hoezeer het geraden is, zich aan dit beginsel te houden, is voorts talloze malen gebleken; en wil men niet tot de Thermopylae teruggaan, dan zijn ook in later tijd de voorbeelden, waaruit dit valt aan te toonen, talrijk. Men denke o.a. uit onze eigen geschiedenis aan 1672 toen, door den overtocht der Franschen bij het Tolhuis (Elten), en vervolgens bij Arnhem, de IJsselstelling, bijna zonder slag of stoot, onhoudbaar was geworden en hare beteekenis had verloren.²⁾

Als tegenstelling op het voorafgaande willen wij aanstippen, dat het beginsel ook even herhaaldelijk veronachtzaamd werd. Zoo, waar wij MASSENA de positie van Ebersberg (3 Mei 1809) frontaal, doch ten koste van groote verliezen, zien nemen en zulks doordien de medewerking van LANNES in HILLER's flank niet werd afgewacht.

En in het volgend jaar herhaalt hij dit pogen bij Busaco (27 Sept. 1810) tegenover WELLINGTON, doch wordt nu, bloedig afgewezen, wel gedwongen tot eene omtrekking van de stelling zijn toevlucht te nemen.

¹⁾ Vergelijk VON CAEMMERER, Die Entwicklung der Str. W., blz. 19.

²⁾ Zie ook de operatiën van SHERMAN tegen JOHNSTON, later HOOD, in Mei-Augustus 1864. V. FREITAG-LORINGHOVEN, Studien über Kriegführung III, waarbij het leger der Zuid-Staten voortdurend uit zijn stellingen werd gemanoeuvreed, alsmede v. D. GOLTZ, das Volk in Waffen, blz. 259.

ad c.

Het hier voorgestelde riekt eenigszins naar de studeerlamp en doet terugdenken aan de periode, waarin de manoeuvre meer dan de veldslag hoogtij vierde, zoodat VON BULOW de conclusie meende te moeten trekken: »Man muss die Subsistenz des Feindes mehr zum Gegenstande seiner Operationen machen, als das feindliche Heer selbst«. Toch achten wij deze toepassing, zelfs in onze dagen, niet geheel ondenkbaar.

Men veronderstelle bijvoorbeeld, dat een ondernemend veldheer zich niet in alle opzichten krachtig genoeg voelt voor een offensief en daarom aan het strategisch offensief eene aanvankelijk tactisch-verdedigende houding wil paren. In dat geval kan, in een onderscheppen van 's vijands verbindingen, voor hem het middel liggen, om zich in eene gunstige positie¹⁾ te *doen* aangrijpen, met het doel zoodra mogelijk den tactischen tegenaanval uit te voeren.

Is de tegenpartij weinig doortastend, zoo is wellicht reeds het *begin* van de omtrekking voldoende om haar te doen teruggaan, zoodat men dan eene landstreek zonder veel moeite zou kunnen vermeesteren.

Men zij hierbij echter indachtig, dat *winst aan land* tevens beteekent *verlenging van de verbindingen*, dus ook *vermindering van het effectief*, bovendien *uitstel van de beslissing* en alzoo niet steeds geheel op de creditzijde mag worden geboekt.²⁾

Acht men zichzelf te zwak om beslissingen uit te lokken, dan zal wellicht de omtrekking, als middel om te imponeeren, nog eenig voordeel beloven; zij is in dat geval echter uitsluitend als afleiding bedoeld.

Als voorbeeld van eene omtrekking, dienende om een beleg te doen eindigen, vermelden wij Denain (Landrecies 1712). RADEZKY beproefde in 1848 op soortgelijke wijze Peschiera te ontzetten, welke poging wij nog nader zullen bespreken.

Ten slotte moge worden herinnerd aan BOURBAKI'S operatie tegen de Duitsche verbindingen in 1870 met, als nevenobject, het ontzet van Belfort.

DE WIJZE VAN UITVOERING.

De strategische omtrekking moet *snel* en bovenal *verrassend* geschieden. Dit laatste kan het geval zijn, doordien men oprukt uit eene opstelling, die 's vijands operatielijn flankeert, dan wel, indien men reeds min of meer evenwijdig aan het vijandelijk front was opgemarcheerd, door een flankmarsch, bij welken men zich dan, behalve dat hierbij over voldoende operatieruimte dient te worden beschikt, tegen 's vijands inzicht en aanval moet trachten te vrijwaren.

¹⁾ Men leze in dit verband het Vorwort (blzn. XII-XIV) van MOLTKE'S Taktisch-strategische Aufsätze (1857—71), alsmede blzn. 56 en 208 van dit werk.

²⁾ De Russen in 1812 gingen voor omtrekkingen steeds terug, doch aanvaardden den frontalen slag bij Borodino.

Hiertoe kan allereerst eene hindernis (rivier, bosch, bergketen)¹⁾ worden gebezigd, of de duisternis²⁾ worden afgewacht. Overigens kan eene strategische flankdekking hierbij goede diensten bewijzen.³⁾ In het algemeen evenwel is eene dergelijke zijwaartsche verplaatsing, vooral van een groot leger, uiterst bezwaarlijk en tijdrovend, zoodat eene omtrekking, uit eene flankerende opstelling geboren, veel gunstiger is te achten.

Deze opstelling kan reeds bij den eersten opmarsch van het leger zijn ingenomen en verrassend werken, doordien zij zooveel mogelijk werd geheim gehouden (1800). Zij vloeit echter somtijds ook voort uit 's vijands marschrichting, b.v. doordien de tegenstander niet naar ons leger oprukt, doch naar een ander object, dat hij gewichtiger acht. Men denke zich, als voorbeeld, het Nederlandsche leger opgesteld in Noord-Brabant, in welk geval het de operatielijn van eene Duitsche armee flankeert, die, onder omtrekking der Belgische Maaslinie, naar Frankrijk wordt gedirigeerd; het Nederlandsche leger zou dan zonder flankmarsch de laatstgenoemde strijdmacht kunnen omtrekken.

Zoo ontstond ook de omtrekking — door het IIIe en het Maasleger — van MAC-MAHON's leger, welke tot Sedan leidde, als gevolg van de door het Fransche bewind gekozen en naar het noordoosten gerichte operatielijn.

Geschiedt de omtrekking *niet* verrassend en snel, zoo heeft de tegenstander allen tijd voor tegenmaatregelen.²⁾ Moge er dan nog van eene omtrekking sprake kunnen zijn, zoo zal deze toch allicht slechts na eene serie van gevechten tot stand komen.

Kan de omtrekking geschieden, *zonder dat de eigen verbindingen gevaar loopen*, zoo is dit natuurlijk een groot voordeel. Zulks echter imperatief als eisch te stellen, achten wij voor het tegenwoordige overdeven. Vele, vooral oudere, schrijvers oordeelen evenwel anders.

Zoo wezen wij hierop reeds in onze inleiding, o. a. bij FREDERIK DEN GROOTE. Ook JOMINI zegt in zijn »Précis de l'Art de la Guerre«:

»Il ne faut pas croire néanmoins, qu'il suffise de gagner l'extrémité d'un front d'opérations ennemi pour pouvoir se jeter impunément sur ses derrières, car il est des cas où, en agissant de la sorte, on se trouverait soi-même coupé de ses propres communications. Pour éviter ce danger, il importe de donner à sa ligne d'opérations une direction géographique et stratégique telle, que l'armée conserve derrière elle une ligne de retraite assurée, ou qu'au besoin elle en trouve une d'un autre côté où elle pourrait se jeter pour regagner sa base par un de

¹⁾ Zie de omtrekkingen van Piacenza (1796), Smolensk (1812) en Magenta (1859).

²⁾ RADEZKY's flankmarsch op Mantua (1848) geschiedde snel en bij nacht, de aanval op Goito werd echter vertraagd.

³⁾ LANNES van 30 Mei—3 Juni 1800, MURAT in de eerste dagen van October 1805 (Corr. 9313); ook de flankmarsch Paskiewitsch-Toll (Juni 1831) is zeer leerrijk.

ces changements de lignes d'opérations dont nous parlerons ci-après.

BERTHAUT, ofschoon tot een jonger geslacht behoorend, gaat nog verder. Hij stelt aan de verbindingslijn den strengen eisch: »Avoir une direction telle, qu'elle soit *toujours* et en *toutes circonstances* couverte par l'armée, afin que le mouvement puisse se faire avec sécurité.«¹⁾ Voorts herinnert hij aan NAPOLEON's uitspraak: »... La perdre est une opération tellement grave, qu'elle rend criminel le général, qui s'en rend coupable«, doch voegt hier ietwat matigend aan toe: »Sans aller aussi loin, on peut dire, que le général qui perd sa ligne d'opération en tournant son adversaire commet une faute des plus graves et s'expose à un désastre.«

Ook FIX, mede een volger van JOMINI, oordeelt niet anders. Hij geeft aan: »Opérez le plus possible sur les communications de l'ennemi et *couvrez toujours les vôtres*.«²⁾

Nu stellen wij voorop, dat men vroeger, ook als strategisch aanvaller, op het stuk van verbindingen voorzichtiger moest zijn dan tegenwoordig. Omwegen waren toen immers voor den aanvoer te tijdroovend en het medevoeren van een treinsleep, aangenomen, dat deze kon worden bijeengebracht, bemoeijlikte te veel de snelheid van beweging. Aan deze bezwaren is echter thans met behulp van de spoor- en waterwegen, alsmede van de lastauto's veel lichter te gemoet te komen.

Waar de overwinning de verbindingen weder zal openen en men den slag ten spoedigste op de omtrekking tracht te doen volgen, waar requisitie's en eigen medegevoerde voorraden het bestaan van het leger voor eenige dagen verzekeren³⁾, daar zal het behoud der eigen verbindingen zeer zeker een *voordeel* zijn, doch een *eisch* is het niet. De omtrekking *is* ontegenzeggelijk een waagstuk — wie omtrekt, *kan* zelf omtrokken zijn —, doch wie zich overmachtig voelt en een beslissend succes wenscht, durft een waagstuk aan. Zoo oordeelt ook VON MOLTKE⁴⁾: »... es ist in der That im Kriege immer eine missliche Sache, sich mit verkehrter Front zu schlagen. Wir haben dies zwar am 18 August 1870 auch getan, aber wir konnten es, weil wir am 14. und 16. Siege errungen hatten und weil wir eine grosse Ueberlegenheit über den Feind besaßen.«

Wordt echter de beslissing, al dan niet vrijwillig, vertraagd, of lijdt de strategische aanvaller bij de beslissing de nederlaag, dan zal in beide gevallen het bezitten van, zij het ook gewijzigde, verbindingen, voor hem van groote waarde zijn.

¹⁾ Principes de stratégie, blz. 126.

²⁾ La Stratégie appliquée, XXV.

³⁾ Men bedenke ook, dat de omtrekkende veelal 's vijands voorraden vermeerstert (Naumburg 1806; Landshut 1809), terwijl hij de eigen treinen, ter beveiliging, tijdig eene andere richting kan geven.

⁴⁾ Taktische Aufgaben, blz. 102. DELBRÜCK zegt ergens in zijn werken: »Die moderne Strategie scheut sich nicht ihre Verbindungen auf zu geben».

Met het oog hierop is het voor dengene, die eene omtrekking uitvoert, buitengemeen gunstig, indien hij van verbindingen kan verwisselen, hetgeen voor hem — waar hij het initiatief heeft en dus alles kan voorbereiden — veel minder bezwaren behoeft op te leveren, dan voor de tegenpartij, die het wellicht, onder den druk der omstandigheden, eveneens zal beproeven. Verlegt de aanvaller zijne verbindingen, dan verliest mede het gevlugeld woord: »Wie omtrekt, is zelf omtrokken« zijne beteekenis.¹⁾

Aangaande de toepassing van de hier aangegeven denkbeelden en de beteekenis van eene omvattende basis voor het verwisselen van verbindingen, kunnen wij verwijzen naar onze studie over »De Verbindingen«.²⁾

Eene strategische scheiding van het leger moet steeds³⁾, ook bij de omtrekking, zooveel mogelijk worden vermeden en zulks niet alleen, omdat door eene splitsing de kracht van den stoot wordt verzwakt⁴⁾, doch vooral, omdat elke splitsing van een leger den vijand, tot het afzonderlijk slaan der onderdeelen, de gelegenheid kan geven.

NAPOLEON maakt dienovereenkomstig, naar aanleiding van de oorlogen van FREDERIK DEN GROOTE, de opmerking (24e observation, bataille de Liegnitz): »L'art de la guerre indique, qu'il faut tourner ou déborder une aile, sans séparer l'armée«.

Naast Liegnitz: (15 Augustus 1760) mogen in dit verband ter illustratie zeker worden vermeld: de Finckenfang bij Maxen (21 November 1759), waar DAUN de omtrekkende groep afzonderlijk overweldigde, alsmede de slagen bij Torgau (3 November 1706), Rivoli (14 Januari 1797), Kulm (29 Augustus 1813), Hanau (30 October 1813) e. a., waarop wij nog hopen terug te komen.

Gedurende de omtrekking kan de tegenstander onbewegelijk blijven, hetzij doordien hij verrast wordt of besluiteloos is, eene belegering uitvoert of dekt, dan wel vermeent eene ideale stelling te hebben bezet; ook kan hij in de eenmaal ingeslagen richting naar een ander object blijven doorgaan. In al deze gevallen bemoeilijkt hij evenwel de uitvoering der manoeuvre niet.⁵⁾

Is hij echter *niet* aan den bodem geklonken of is men, op grond van de resultaten der strategische opheldering, omtrent zijne houding niet gerust, dan zal men, wil de omtrekking slagen, hem op eene of

¹⁾ Zie HOHENLOHE, Strategische Briefe, I, blz. 208.

²⁾ Mil. Spectator 1909, Februari vgg.

³⁾ Binnen 's vijands bereik moet een leger strategisch vereenigd zijn, d.w.z. de onderdeelen moeten elkaar in een mogelijken slag kunnen steunen.

⁴⁾ Vergelijk CLAUSEWITZ, vom Kriege, blz. 511.

⁵⁾ Men denke in dit verband aan MACK bij Ulm, of MELAS bij Genua. De versterkte stelling van Drissa ware het Russische leger in 1812, bij een langer standhouden daarin, noodlottig geworden.

andere wijze moeten binden, vertragen of in zijne plannen moeten dwarsboomen.

Hiertoe kan men gebruik maken van demonstraties, met het doel 's vijands aandacht naar eene gewilde zijde te trekken, of wel men dient eene frontgroep te bezigen.

DEMONSTRATIE EN FRONTGROEP.

Op dit gebied levert het Napoleontisch tijdperk belangwekkende voorbeelden.

Zoo trekt, ter inleiding van den Italiaanschen veldtocht van 1800, de Eerste Consul het schijnleger van Dyon, eenige depots, bijeen, en verwekt hiermede in hooge mate 's vijands spotlust. Inmiddels echter verzamelde hij in alle stilte andere troepen in Waadtland.

Terwijl een deel der Oostenrijkers (OTT) MASSENA in Genua belegert, wordt een ander deel (ELSWITZ) door de demonstraties van SUCHET, met het leger van Ligurië, aan de Var vastgehouden. Ofschoon nu detachementen bij Susa, Ivrea, Sesto-Calende en Lugano rug en flanken van het Oostenrijksche leger dekken, wordt MELAS, door het verschijnen der Franschen op zijne verbindingen, verrast en kan geen voldoende strijdmacht meer bijeenbrengen.

In 1805 marcheert het Fransche leger op in de strook Hüningen (AUGEREAU), Frankfort (BERNADOTTE); LANNES en MURAT demonstreeren in het Schwarzwald en dragen, wanneer het leger op den linkervleugel in beweging komt, deze taak over aan de dragonderdivisie BOURCIER. Zoodoende blijft de aandacht van MACK geruimen tijd op het Schwarzwald gericht.

De veldtocht van 1806 wordt, evenals die van 1805 (en 1812) met eene breede demonstratieve opstelling ingeleid. De Keizer schrijft ¹⁾ nopens deze aangelegenheid: »...l'ennemi, qui me *suppose* la gauche au Rhin et la droite en Bohème et qui *croit* ma ligne d'opération parallèle à mon front de bataille, peut avoir un grand intérêt à déborder ma gauche, et qu'en ce cas je puis le jeter sur le Rhin«.

Voorts wordt 's vijands aandacht reeds eenigen tijd te voren getrokken naar het Hollandsche leger en de vesting Wezel. De instructie's door NAPOLEON aan Koning LODEWIJK gegeven ²⁾, waren hierop gericht, zooals uit het volgende moge blijken.

Reeds den 19^{en} September wordt den Koning van Holland opgedragen, ter inleiding van den veldtocht en als diversie, troepen bij Wezel te verzamelen. »Comme mon intention« schrijft NAPOLEON verder, »n'est pas d'attaquer de votre côté, je désire, que vous entriez en campagne le premier pour menacer l'ennemi; les remparts de Wesel et le Rhin, à tout événement, vous serviront de refuge«.

¹⁾ Correspondance 10920.

²⁾ Correspondance 10815, 10845, 10898.

's Anderen daags vervolgt hij: »....Il est nécessaire, que vous fassiez mettre dans vos gazettes, qu'un nombre considérable de troupes arrive de tous les points de la France, qu'il y aura à Wesel 80.000 hommes commandés par le Roi de Hollande. Je désire, que ses troupes soient en marche dans les premiers jours d'octobre, parce que c'est une contre-attaque que vous ferez pour attirer l'attention de l'ennemi, pendant que je manoeuvre pour le tourner.....«

In een schrijven van 29 September luidt het voorts: ».... Faites beaucoup de bruit de votre corps d'armée. Faites mettre dans les journaux de Hollande que de nouvelles divisions arrivent de France et vont vous joindre. Répandez la croyance que votre armée sera de 80.000 hommes.....

»Il y a des gazettes à Dusseldorf; faites y mettre la nouvelle de votre arrivée et faites, que les habitants croient, que vous avez beaucoup de monde et que vous en attendez beaucoup d'autre.... Vous lui (l'Electeur de Hesse-Cassel) direz, que vous réunissez 80.000 hommes sur le Bas-Rhin« enz.

Ten slotte lezen wij in de Note van 30 September o.a.:

»Pour la première époque de la guerre, vous n'êtes qu'un corps d'observation, c'est à dire, que, tant que l'ennemi n'a pas été jeté au delà de l'Elbe, je ne compte sur votre corps, que comme sur un moyen de diversion et pour amuser l'ennemi, jusqu'au 12 octobre, qui est l'époque où mes opérations seront démasquées«.

Het is nu natuurlijk belangwekkend om na te gaan in hoeverre en met de breede aanvankelijke opstelling van de hoofdmacht en met de demonstratie bij Wezel succes behaald werd. Wij vinden het resultaat in LETTOW-VORBECK's werk¹⁾, als volgt, geresumeerd:

»Auf beiden Seiten ist eine Täuschung des Gegners beabsichtigt. NAPOLEON hat sich in diesem Spiel als Meister gezeigt. Ohne der Haupthandlung wesentliche Kräfte zu entziehen, verleitet er durch Bildung der Nord-Armee und des VIII. Korps (bij Mainz), aber auch durch das Stehenlassen seiner Truppen bis zum 24 September, die preussische Heerführung zur Theilung der Streitmacht«.

Maar, zal men zeggen, werd hier niet gehandeld in strijd met het beginsel, dat zooveel mogelijk alle krachten bij de beslissing moeten medewerken? Deed NAPOLEON niet vrijwillig afstand van het Hollandsche leger en van het VIII^{ste} korps? Het antwoord hierop moet evenwel ontkennend luiden. Het zou hem toch inderdaad niet mogelijk zijn geweest deze troepen nog in Zuid-Duitschland aan te trekken. De eerste bataljons van het VIII^{ste} korps kwamen immers eerst op 10 October bij Mainz, die van het Hollandsche leger in de eerste dagen van October bij Wezel aan. Laatstgenoemde werden intusschen spoedig tot het bezetten van Hannover aangewend.

Wij kunnen dan ook, als beginsel, stellen dat men voor eene

¹⁾ Der Krieg von 1806 und 1807, I, blz. 152.

demonstratieve frontgroep *bij voorkeur* moet volstaan met toevallig ter plaatse zijnde troepen, liefst met dezulke, waaraan men minder waarde hecht, terwijl men slechts bij uitzondering onderdeelen van de hoofdmacht voor dit doel moet bezigen.

Heeft de vijand zich in een of ander object vastgebeten, dan wordt het vanzelf de frontgroep en zal men voor ieder geval afzonderlijk moeten nagaan of men dit object, ter wille van een beslissend succes door het gros met de omtrekking te behalen, desnoods wil prijsgeven.

In 1800 liet b.v. NAPOLEON de vesting Genua aan haar lot over, in 1813 daarentegen snelde hij de bezetting van Dresden te hulp, ten gevolge waarvan de omtrekking over Königstein, welke een buitengewoon succes beloofde, in hoofdzaak achterwege bleef.¹⁾

Ook in den Spaanschen veldtocht van 1808 treffen wij een tekenend voorbeeld aan. Wanneer MOORE, die met 20.000 man bij Salamanka staat, verneemt dat SOULT met slechts 15.000 strijders uit het Asturisch gebergte treedt, klaarblijkelijk met het doel naar Saldana te marcheeren, besluit hij dezen aan te grijpen, trekt BAIRD (15.000 m.) uit Astorga bij zich aan en bereikt 21 December Sahagun. NAPOLEON heeft aanstonds het plan der Engelschen doorzien; hij doet SOULT, door een geforceerden marsch, (64 KM.) bij Carrion eene versterking van 8000 man (uit Burgos) toekomen, doch verzamelt ter zelfder tijd NEY, de Garde, de divisieën DESSOLES en LAPISSE, alsmede de dragonders van LAHOUSSAYE (totaal 45.000 man), na een marsch over de bergen, van uit Guadarama, bij Villa Castin. Zijn voornemen is dan op Tordesillas te marcheeren en van daar, over Medina de Rio Seco en Castro Gonzalo, in MOORE'S rechter flank en rug te verschijnen, ten einde dezen bevelhebber tusschen de twee groepen vast te klemmen. Ten gevolge van vertraging in 's Keizers marsch had MOORE evenwel gelegenheid nog tijdig op Benavente terug te gaan.²⁾

(Wordt vervolgd.)

¹⁾ Slechts VANDAMME verscheen bij Pirna in de flank der Verbondenen.

²⁾ BAGÈS. Etude sur les Guerres d'Espagne, I, blz. 170 vgg.

Schietoefeningen.

Een oud, ervaren onderwijzer zeide mij eens: »Indien de leerlingen slechts verorberden, hetgeen hun voorgezet werd, wat zouden zij allen dan knap worden. De groote kunst voor den onderwijzer is, om zoolang en zoodanig met zijne discipelen om te springen, totdat zij eindelijk den mond open doen, en indien dat gelukt is, hun gauw het noodige er in te stoppen«.

Hieraan indachtig, zocht ik steeds naar middelen, die mij in staat konden stellen, om beslag te leggen op de aandacht mijner leerlingen.

Op de schietbaan is dit aan de hand van het nieuwe S. V. I. al gemakkelijk te doen. (p. 71)

Door nu ook werkelijk den man de gelegenheid te bieden, zijn pijpje leeg te rooken, krijgt men gedaan, dat hij tot zijn kameraden zegt: »Háá, overmorgen weer schieten«, in plaats van »Hè, morgen weer die vervelende pofferij«.

Hij stelt belang in de zaak. Hij begrijpt ook, dat schieten eene belangrijke oefening is, want de hoofdschotel bestaat uit schieten.

Ook de onderwijzer dient opgewekt te zijn. En hij steekt nu zijn pijpje of sigaar op, om daarna plaats te nemen op den zetel, die p. 71 hem zoo welwillend aanbiedt.

Dankbaar aanvaardt hij die dan ook, waar het hem vroeger wellicht niet in het hoofd zou opgekomen zijn, om bij eene schietoefening te gaan zitten, omdat zulks toen geen mode was.

Moeilijker evenwel is het, om bij de voorbereidende schietoefeningen, èn bij den sergeant-onderwijzer èn bij den soldaat, de gewenschte opgewektheid te verkrijgen en te behouden.

Dag aan dag zal de man geoefend moeten worden in den snellen, den juist-snellen en den samengesteld juist-snellen aanslag, waarbij veel lichamelijke inspanning van hem moet geeischt worden.

Als hij na eenige dagen oefening, van voorbereidende schietoefeningen hoort spreken, heeft hij dikwijls bij voorbaat al genoeg.

Is dat te verwonderen, wanneer men weet, dat de soldaat menigmaal niet begrijpt, waarom hij het in die verschillende aanslagen tot zulk eene groote bedrevenheid moet brengen?

Overtuigd van het groote nut daarvan is en wordt hij bijna nimmer. Ook bij zijn onderwijzer is het laatste dikwijls het geval. Van eene bezieling om met ernstigen wil de aanslagen steeds beter te leeren, kan dan natuurlijk geen sprake zijn. Zelfs bij veel plichtgevoel worden de voorbereidende schietoefeningen eentonig, ook al kan het opgelegd schieten met margapatronen enz. eene aangename afwisseling

brengen in de leerstof der eerstbeginnenden. De marga-schoolschijf zelf biedt geen afwisseling genoeg aan en is bij voortdoring geen gezocht doel voor den man.

»Daar zit geen idee in« zegt hij.

De man, maar ook zijn onderwijzer, wil vijanden zien, die tuimelen, indien hij ze raakt, of doelen, die, wanneer zij geraakt worden, een groot effect te weeg brengen.

Als dat het geval is, dan krijgt hij plezier in het schieten, dan is hij blij, als het zijn beurt weer is, dan gaat hij in het schieten op.

Zijne groote belangstelling is nu opgewekt en het is nu nog de instructeur, die er voor te zorgen heeft, dat hij goed onderricht geeft.

Doch dat zal hem gemakkelijk vallen, want thans heeft hij eene dankbare taak.

Rest nu nog den eerstbeginnende te doen begrijpen en hem en zijn onderwijzer te overtuigen van het groote nut eener goede bedrevenheid in den samengesteld juist-snellen aanslag.

Hiervoor is noodig, dat figuurschijfjes in aanslaghouding plotseling te voorschijn worden gebracht, om daarna weer te verdwijnen.

Het bovenstaande bracht mij tot het ontwerpen van:

De Kasteelschijf.

Alle doelen op.

Indien alle doelen gesteld zijn, is het kasteel bezet door vijanden, die zich op het dak bevinden, en voor de ramen in aanslaghouding te voorschijn gebracht kunnen worden. Deze laatsten kunnen telkens weer verdwijnen.

Deze doelen kunnen alle neergeschoten worden.
 Bij het treffen van de kruitkamer onder de deur, ontbrandt deze.
 Wordt de kleine figuur achter den schoorsteen geraakt, dan komen
 de Roode Kruisvlaggen voor de ramen van de linkerkamer te voorschijn.

Alle doelen getroffen.

Door den knop van de deur te raken, wordt deze geopend, waarna de commandant van het kasteel om den hoek kijkt, om zijn aanvaller nog eens gade te slaan.

Wordt die commandant nu getroffen, dan verdwijnt hij; de roode (vijandelijke) vlag wordt gestreken, en de witte ten teeken van overgave geheschen.

Vervolgens kan de knop van den vlaggestok geraakt worden, waarna de Hollandsche vlag wordt ontplooid.

Verder verschijnt door een goed gemikt schot de Oranjevlag boven op het kasteel.

Rechts en links van het kasteel, zowel als achter de deur en de ramen, kunnen nog de bijbehorende opgeplakte schijfjes worden opgesteld.

Alle doelen zijn in een oogenblik opnieuw op gezet.

De schijf en onderdeelen zijn van ijzer vervaardigd.

Het geheel is bestemd voor het schieten met marga- en flaubertpatronen.

BESCHOUWINGEN.

De Kasteelschijf biedt de volgende voordeelen aan:

Zij werkt zeer prikkelend tot verhooging van den lust in het schieten en den lust tot het aanleeren van den samengesteld juist-snellens aanslag.

Ten gevolge van de groote verscheidenheid in soort en grootte der doelen, alsmede van de velerlei soorten van oefeningen, welke op de schijf gehouden kunnen worden, blijft zij steeds hare aantrekkelijkheid behouden.

Hoewel de schijf in het bijzonder geschikt is voor het houden van gevechtsschietoefeningen, zoo kan zij tevens met zeer veel succes gebruikt worden voor individueele schietoefeningen, zoowel zonder als met tijdsopname.

Zonder tijdsopname:

Aan den eerstbeginnende, die reeds eene of meer oefeningen op de marga-schoolschijf heeft gedaan, kan de gelegenheid geboden worden, het nut van zijn reeds verkregen vaardigheid te begrijpen en in te zien.

Door hem alleen op de groote doelen op b.v. 10 M. afstand te doen schieten, wordt hij nimmer ontmoedigd.

Door hem reeds nu op de groote beweegbare figuren voor de ramen te laten schieten, waarbij hij, zoodra eene figuur voor is, het geweer in den aanslag moet brengen en het schot moet afgeven, vóór het doel weer verdwenen is, in welk laatste geval hij ook zijn geweer weder uit den aanslag moet brengen, daar hij dan getroffen zou kunnen zijn, wordt hem o. a. geleerd, doelen te zoeken.

Bovendien wordt hem thans beter dan ooit duidelijk (omdat hij het *practisch ervaart*) het nut van den juist-snellens aanslag.

Indien nu bij voortgezet onderwijs achtereenvolgens op de kleinere figuren, eerst op de stilstaande, daarna op de beweegbare en later op de grootere afstanden wordt geschoten, om eindelijk nog de poppen kahki te kleuren, blijft de zoozeer gewenschte prikkel tot aanleeren van den *juisten* aanslag en *juist* schieten behouden.

Door de tijden, gedurende welke de beweegbare figuren worden voorgebracht, successievelijk te verkorten — en verder met tijdsopname te laten schieten —, behoudt de man ook steeds een prikkel tot het aanleeren van den *juist-snellens* aanslag, terwijl hij dan tevens leert inzien, dat men in den *samengesteld juist-snellens* aanslag nooit volleerd is.

Een gevolg daarvan zal wederom zijn, dat de leerling bij richt- en aanslagoefeningen op lijnen en punten steeds zijn beste krachten zal inspannen.

In het bijzonder zal de man met een vasten wil bezielde worden, om steeds vlugger en beter zijn schot af te geven, bij het *vergelijkend schieten*.

Hierbij kunnen twee of meer manschappen naast elkaar worden opgesteld, van wie dan ondersteld wordt, dat zij op elkaar schieten.

Zij ervaren nu practisch, dat noch de samengesteld juiste, noch

de samengesteld snelle, maar alleen de samengesteld juist-snelle aanslag hun de zege bezorgt.

Indien de Roode Kruisvlaggen voor eene der kamers worden te voorschijn geschoten, behoeft men den man slechts éénmaal uit te leggen, dat daar nimmer op geschoten mag worden, en hij zal het niet meer vergeten, omdat hij het geleerde dadelijk practisch moet toepassen.

Bij de kasteelschijf behoort eene handleiding bevattende: Gebruiksaanwijzing, doelen, waardeering der doelen, beschrijving, beschouwingen, oefeningen en schietlijsten.

Met bedoelde schijf meen ik te hebben bereikt de, in de inleiding door mij ontwikkelde, stellingen:

1°. Lust en opgewektheid bij de voorbereidende schietoefeningen bevorderen.

2°. Den onderwijzer en den leerling te doen inzien en begrijpen het groote nut van den samengesteld juist-snellens aanslag.

B. MULDER.

1ste Luitenant 9e Regt. Infie.

Zes of vier stukken per batterij?

In den Militairen Spectator van 1903, blz. 89 vgg. leverde ik een pleidooi vóór behoud der zes-stukken organisatie onzer V. A., ook na invoering van een snelvuurkanon. In genoemd artikel werd getracht aan te toonen:

a. De vóórstanders der 4-stukken indeeling plaatsen zich op een, reeds destijds, verouderd technisch standpunt, dat slechts juist was, toen de 4-stukken *snellaad*-batterij evenveel projectielen per minuut kon verschieten als de oude 6-stukken batterij van 8 cM. St. Dat standpunt was echter reeds destijds verre overtroffen. Daar de maximumvuursnelheid der V. A. in weinige jaren 15-maal vergroot werd en derhalve niet eene snelvuurbatterij van 4 stukken de zelfde kracht bezit als de oude van 6, doch de gevechtskracht van het nieuwe stuk die van de oude batterij verre overtreft, kwam ik in dit verband tot de slotsom: »Batterijen van 4 stukken kunnen niet beantwoorden aan het doel, dat met hare invoering wordt beoogd. Het doeltreffend gebruik van »het snelvuurgeschut heeft met het aantal stukken der batterij niets »te maken, doch is een vraagstuk van: 1°. Juiste regeling en juist »gebruik der verschillende vuursoorten. 2°. Voldoende munitie-uitrusting en doeltreffende munitie-aanvulling«. De volle consequentiën van het snelvuurkanon moesten worden aanvaard; van 6 stukken moest niet worden afgedaald tot 4, doch tot het uiterst mogelijke minimum, de batterij van één stuk, d. i. het stuksgewijze vuur tijdens ieder uitwerkingsvuur. Past men dit vuur toe, dan is de uitwerking eener 4-stukken batterij onder overigens gelijke omstandigheden juist $\frac{4}{6}$ van die eener 6-stukken batterij.

Het beginsel, dat ieder uitwerkingsvuur *stuksgewijze* moet afgegeven worden, wordt te recht in ons tegenwoordig reglement gehuldigd. De stukken blijven echter voor leiding en toezicht in hooger verband samengevat onder batterij- en sectiecommandanten, die vóór een juist tactisch gebruik en tegen munitieverspilling waken. De vrijwel onwrikbaar stilstaande affuit heeft vele bezwaren tegen het snelvuur doen vervallen; hoogstens kan met eenvoudig narichten worden volstaan. Eene meer volmaakte vredes-opleiding van het lagere kader met het oog op de hoogere eischen, waaraan het in het besproken opzicht in oorlogstijd behoort te voldoen, moet hier het overige verrichten.

b. Het is gewenscht het aantal vuurmonden per divisie bij invoering van snelvuurgeschut in Nederland te behouden op 36, ingedeeld in 6 batterijen.

c. Gaat men uit van bovenstaand, of van elk ander willekeurig,

aantal vuurmonden per divisie, en eischt men per vuurmond m schoten of n caissons, welke aantallen natuurlijk onafhankelijk zijn van de vraag, of men de beschikbare vuurmonden in batterijen van 4 of 6 samenvat, dan zullen de uitwerking dier artillerie op het gevechtveld, hare kwetsbaarheid aldaar en hare lengte in de marschcolonne volmaakt de zelfde zijn, onafhankelijk van de vraag of de linie of colonne in 9 onderdeelen van 4, dan wel in 6 onderdeelen van 6 is afgedeeld. Kan men de artillerie eener divisie in ééne groote stelling plaatsen, dan zal de vijand er zelfs niets van merken, of de 36 stukken in 9×4 dan wel in 6×6 zijn onderverdeeld. Gaat men tot splitsing over, dan zijn zeer zeker opstellingen voor 4 stukken-batterijen in grooter getale te vinden dan die voor batterijen van 6 stukken, doch men heeft er 9 noodig contra 6.

d. Het eenige voordeel der 4-stukken batterij is hare grootere handelbaarheid. Doch het gaat niet om *ééne* batterij van 4 of *ééne* batterij van 6 stukken, doch om de artillerie eener divisie of van ons geheele veldleger. Daarom heeft de 4-stukken indeeling tegenover dit ééne voordeel de volgende nadeelen:

1°. De moeilijker leiding van 3 afdeelingen contra 2.

2°. De minder eenvoudige munitietoevoer naar 3 lichte munitie-colonnes contra 2.

3°. De grootere hoeveelheid munitie, welke het inschieten van 9 batterijen eischt contra 6.

4°. De relatief veel grootere verzwakking, welke eene batterij van 4 stukken ondergaat bij detachering van eene sectie.

5°. De veel hoogere kosten. Ik becijferde t. a. p. de kostenverhooging bij indeeling onzer V. A. in 4-stukken batterijen op *2 ton gouds jaarlijks*. Met die indeeling en die jaarlijksche uitgave wint men geen enkel kanon en geen enkel projectiel.

Daar nu eene indeeling der V. A. in batterijen van 6 stukken in staat stelt partij te trekken van de *volle* kracht van het snelvuurkanon, achtte ik indeeling der V. A. in 4-stukken batterijen reeds om financieele redenen beslist te ontraden en noemde ik al de meerdere kosten eener 4-stukken indeeling »zuiver *weggeworpen geld*«. Mijne uitspraak van blz. 99: »De uitwerking van de geheele artillerie der divisie is dus bij beide indeelingen volmaakt gelijk«, in engeren zin juist, eischt in ruimeren zin eene aanvulling. Wie aan de 6-stukken indeeling vasthoudt, is de sterkere, want hij kan jaarlijks bij onze verhoudingen 2 ton gouds uitgeven voor rijwielfafdeelingen¹⁾, mitrailleurs bij het veldleger en andere nuttige zaken.

Wenschelijk noemde ik — en ook thans valt in dit opzicht nog wat

¹⁾ Deze afdeelingen behoeften den Lande feitelijk niets meer te kosten dan gewone infanterie, indien men ook in dit opzicht het gelukkig geleidelijk op den achtergrond tredend beginsel wilde prijsgeven om voor militaire doeleinden in vreedstijd te koopen of op te leggen, wat men in het volk reeds bezit. Met kleine premies voor hen, die een goed bruikbaar rijwiel voor oefeningen en bij mobilisatie meebrengen, zou men een hee,

te doen: 1°. Rationeele verdeling der munitie, d. w. z. niet te veel uitgeven aan de batterijen, doch zorg voor mobiele colonnes bij en achter de troepen. In dit opzicht verdient m. i., vooral met het oog op Nederlandsche verhoudingen, eene verdeling in 6 + 6 caissons per batterij de voorkeur boven de bestaande in 9 + 3.

2°. Doeltreffende bepalingen omtrent het oprukken der artilleriemunitietreinen naar het gevechtveld. (V. V. en Voorschriften B. A.)

In een zeer belangrijk artikel in de Revue des Deux Mondes van 15 Dec. 1908, getiteld »L'évolution de l'artillerie et ses conséquences« betoogt de bekende Fransche Generaal der artillerie LANGLOIS, dat Frankrijk verkeerd deed, toen het, 't eerst van allen een snelvuurkanon bij de B. A. invoerende, ondanks den raad van velen het aantal stukken per batterij van 6 op 4 terugbracht, waardoor het legerkorps nog slechts over 92 veldstukken beschikte contra de 144 Duitsche. Alom wordt thans in Frankrijk gevoeld, dat men ook in dit opzicht de mindere is van den Oostelijken nabuur. Vandaar eene koortsachtige onrust, die gevaar voor overijld handelen met zich brengt. Tegen dit laatste waarschuwend, doet de generaal eenige middelen aan de hand om den achterstand in te halen.

Uitbreiding der artillerie staat hierbij op den voorgrond. Wij zullen hem niet geheel volgen in zijn zeer lezenswaard betoog, doch slechts één der door dien zeer geavanceerden artillerist aanbevolen middelen aanstippen, n.l. terugkeer tot de zes-stukken-batterij.¹⁾ De bezwaren tegen deze indeeling worden, als volgt, weerlegd:

»Quant à la difficulté de déployer une ligne de batterie de 6 pièces, j'avoue ne pas comprendre l'objection. Dans l'ensemble, un corps d'armée a un certain nombre de bouches à feu, 92 ou 144, il n'importe; comment aurait-il plus de difficulté à les déployer si elles sont réparties en unités de 4 ou de 6 canons?

»*Ces objections sont les sophismes de ceux qui ne s'élèvent pas au-dessus des détails et auxquels l'ensemble échappe.*²⁾ On a mis aussi en avant des difficultés de commandement, en envisageant toujours la batterie. Mais si l'on voit plus haut, il en est tout autrement; voici comment un officier allemand répond à ces objections spécieuses: »Dans le feu d'une ligne d'artillerie, il importe que le commandement réussisse à diriger toutes les 36 pièces sur le but exact. Qui pourrait prétendre que c'est plus difficile pour 6 batteries que pour 9? Pour la désignation des objectifs et le réglage du tir, la répartition en 6 est plus favorable, toujours pour le même nombre total de canons.

eind komen. Een Fongers- en een Burgersrijwiel gaan in ééne wielrijderscolonne beter samen dan een volbloed en een inlander in ééne batterij. In 1907 waren er in ons land 377.076 rijwielen, die in de Rijksbelasting vielen. Voor 2 compagnieën wielrijders zijn er slechts 2 x 150 noodig.

¹⁾ T. a. p. blz. 745 vgg.

²⁾ Wij cursiveeren.

Avec un plus grand nombre d'unités, les tranches attribuées à chacune d'elles sont plus étroites, l'observation des coups est plus difficile, et le réglage en est retardé. Pour le réglage 18 batteries de 4 pièces dépensent une fois et demie plus de coups que 12 batteries à 6 pièces.

Pourquoi ces raisons ne touchent-elles pas tous nos artilleurs? Le capitaine français CULMANN l'explique: »En France, on ne s'occupe que de la facilité du commandement du capitaine; est-ce d'un point de vue aussi étroit qu'on envisage un problème d'une telle gravité?«

Met nadruk beveelt de Generaal LANGLOIS dan ook op verschillende plaatsen den terugkeer aan tot de 6-stukken batterij¹⁾, en zulks niettegenstaande de Fransche batterij 3 caissons per vuurmond telt! In handelbaarheid zal de Nederlandsche batterij met 1 1/2 (m.i. liever 1) caisson per batterij altijd verre daarboven staan.

Nog één argument van den generaal is van beteekenis. Hij zegt: »Niemand kan ontkennen, dat het gemakkelijker is in een legerkorps 24 goede batterijcommandanten te vinden dan 36«. Dit argument wint nog in beteekenis, wanneer men 'Schrijvers gevoelen deelt: »Enfin l'outil nouveau est d'un maniement extrêmement délicat. La batterie d'un capitaine virtuose aura facilement raison de plusieurs médiocrement commandées. L'importance du capitaine devient considérable, exagérée même.«²⁾

Daar er ook hier te lande onder de artilleristen voorstanders gevonden worden van de 4-stukken indeeling, scheen het van voldoende gewicht, om nog eens op deze zaak terug te komen. Oneindig krachtiger dan onze, in 1903 voor *behoud* der zes-stukkenindeeling aangevoerde gronden, is het betoog van een eerste-klasse Franschen artillerist, van een man met een Europeeschen naam, voor *terugkeer* tot een verlaten standpunt, hetwelk door den grooten tegenstander werd bezeten en behouden. Wanneer een zoo vóóruitstrevend, Fransch artillerist, gelijk de generaal LANGLOIS, pleit vóór terugkeer tot de prijsgegeven zes-stukken indeeling, die Duitschland behield, dan mag men veilig aannemen, dat de balans verre doorslaat in het voordeel dier indeeling.

Waar het vraagstuk van de organisatie en de opleiding onzer B. A. nog steeds aan de orde is, zou mijn bescheiden advies luiden: Laten wij, wat den vorm, het *uiterlijk* betreft, echt conservatief vasthouden aan onze zes batterijen van zes stukken, samengevat in een regiment van twee afdeelingen.³⁾ Laten wij, wat het *innerlijke*, het gehalte betreft, ultra-vooruitstrevend rusteloos voortarbeiden op den weg van

¹⁾ Zonder dezen maatregel zou de door den Generaal LANGLOIS noodig geoordeelde uitbreiding der Fransche V. A. de kaders vereischen voor 285 nieuwe batterijen.

²⁾ T. a. p. blz. 729.

³⁾ Vormverandering *bij mobilisatie* (b.v. vredesbatterijen van 6, oorlogsbatterijen van 4 stukken) is het slechtste, wat er is; wij achten haar voor een zoo samengesteld Wapen, als de B. A. met hare moeilijke mobilisatie, beslist uit den boeze. Wij zonderen hiervan de vorming bij mobilisatie eener *reserve*-batterij uit, mits die batterij alsdan voorloopig in *reserve* blijft en men den B.C. minstens een veertien dagen schenkt om zijn *samenraapsel* door duchtig oefenen tot eene bruikbare batterij te vormen.

den vooruitgang. Hier zie ik de volgende voorname onderdeelen: Intensievere opleiding van het gewone personeel, mede door beter partij te trekken van de in de militie schuilende krachten en intensiever gebruik van de ten dienste staande paarden (d. i. het opleiden van slechts ongeveer $\frac{2}{3}$ van iedere lichter tot stukrijder); eene zesmaand-sche oefenperiode per jaar in batterijverband contra eene van 4 maanden; oefenen ook met 6 vuurmonden per batterij contra de vrij algemeen gebruikelijke met 3 stukken (vuurmond + caisson); betere opleiding van verlofskader; vorming van verlofsluitenants in *grooten* getale; eene verbeterde schiet- en richtopleiding, waartoe de bovenbedoelde 2 ton 's jaars *mede* waren te besteden; betere mobilisatievoorwaarden, door aan eene paardenkeuring steeds eene mobilisatieoefening te verbinden, en eene ruimere toepassing van het gebruik van huurpaarden. Na mijne Militaire Spectator-artikelen van 1907 en 1908 behoef ik het vorenstaande voorloopig niet nader toe te lichten. De Redactie van het Orgaan der B. A. heeft mij de welwillende toezegging gedaan, binnen kort een stuk van mijn hand te zullen plaatsen nopens de vorming van verlofsofficieren voor de V. A.

In de laatst genoemde artikelen beval ik alleen voor ons Korps Rijdende Artillerie batterijen van 4 stukken aan. Dat korps ware om te zetten in 4 batterijen van 4 stukken met zeer goede bespanningen, doch zonder bereiden bediening. Ieder Regiment Huzaren zou zodoende zijn eigen batterij hebben, die, zoo zij voorloopig om der kosten wille al niet in vredetijd in een der garnizoenen van het eigen regiment ware te leggen, toch jaarlijks gedurende eenige weken samen met dat regiment zou moeten oefenen. Niets wellicht in het militaire eischt een zoo volkomen elkaar kennen en begrijpen als het samengaan van cavalerie en rijdende artillerie.

Amsterdam.

W. E. VAN DAM VAN ISSELT.

Het afstand schatten.

Een onderdeel van de leerstof, dat met minder opoffering van tijd meer effect kan afwerpen, is voorzeker het schatten van afstanden, zoowel voor het kader als voor de militie, mits men daarbij op eene andere wijze te werk gaat, dan tot nu toe vrijwel algemeen gebruikelijk is.

Naar mijne meening komt dit gedeelte van het onderricht niet voldoende tot zijn recht en wel, omdat alleen eene veelvuldige beoefening resultaat kan opleveren, terwijl het gemis van een groot aantal gemeten afstanden de juiste waardeering van den door den man geschatten afstand moeilijk maakt.

Wij zullen dus een anderen weg moeten inslaan bij het onderricht in het afstand schatten en deze weg wordt ons gewezen door den Schrijver van een artikel in het Mil. Wochenblatt N°. 68 van 1907, die eene methode aangeeft, welke naar mijne meening zeer goed is, en die volgens hem ook tot zeer goede resultaten heeft geleid.

Bij het regiment infanterie, waartoe de Schrijver behoort, wordt het afstand schatten stelselmatig op de volgende wijze beoefend.

Iedere compagnie neemt eens per maand, hetzij winter of zomer, den afstandmeter HAHN of BICKEL mede, en meet in een willekeurig terrein een aantal afstanden op.

De op deze wijze gevormde afstands-tabellen zien er ongeveer uit als bijgaande schets (tabel 93, blz. 612).

De afstandstabel wordt thuis door een onderofficier met hectografische inkt overgeschreven en vermenigvuldigd en ter beschikking gesteld van de officieren en de compagnieën.

In den loop van het jaar is op deze wijze door het regiment een atlas samengesteld, die ruim 100 dergelijke kleine tabellen bevat.

Het nut hiervan is groot. Het volgend jaar had geen officier voorbereiding meer noodig. Wanneer de recruten uitrukten, namen alle ond.offⁿ. en korporaals dien atlas mede. De officier gelastte slechts: »Heden wordt tabel 93 geschat« en onmiddellijk wist iedere onderwijzer den juist gemeten afstand.

De kapitein komt bij het exerceeren en ziet toe bij het schatten zijner recruten. Maar, denkt hij, rust-roest. Hij roept het met de opleiding belaste personeel samen, laat de boekjes sluiten en schat slechts weinig zijwaarts van het eerste opstellingspunt de tabel 38, (zie blz. 611) met zijn ond.offⁿ. en korporaals.

In weinige minuten zijn ook zij weder een keer geoefend in het schatten van afstanden.

De bataljonscom^t. benut eene tegenovergestelde, bij A-dorp eindigende veldienstoefening, om met de officieren vlug te schatten volgens tabel 52 (zie blz. 612).

Een blik op de 3 aangehaalde tabellen toont direct, dat het zelfde terrein uit 3 verschillende punten is opgemeten.

De waarde van een dergelijken atlas is groot, ook bij eenvoudige gevechtsoefeningen, en gaat zelfs zoo ver, dat hogere aanvoerders een atlas vragen en door de adjudanten laten controleeren of de genomen vizieren overeenstemmen met de gemeten afstanden.

Hieruit blijkt, dat de verzameling van afstands-tabellen, in de hand der ond.offⁿ. en korporaals, volstrekt geene aanleiding behoeft te geven tot verwennen en niet meer nadenken. Het meestal stiefmoederlijk bedeelde onderdeel der oefening wordt door dit hulpmiddel zeer gebaat.

In oorlogstijd blijft tusschen het oogenblik van het zien van het doel en het commando voor het vizier, zeer weinig tijd over om den afstand te schatten.

Het onmiddellijk gestelde vizier dient als toetssteen, of men goed of slecht geschat heeft. Hij heeft daarom na veeljarige practische onderzinding alle officieren en onderoffⁿ. nooit anders laten schatten; zij moesten zich dwingen onmiddellijk het vizier te noemen, eerst daarna, mochten zij nagaan of zij het juiste vizier gekozen hadden.

Deze wijze van handelen voert tot het resultaat, dat men ten slotte volgens de regels van het schietvoorschrift het beste vizier kiest, maar er behoort beslist, meer geestelijke zelfbeheersching toe, dan wanneer men eerst het doel kalm bekijkt, dan de geleerde regels toepast en ten slotte het vizier bepaalt. In oorlogstijd ontbreekt daartoe de tijd, en slechts oefening maakt den meester.

Tot zoover de beschouwingen van den Duitschen Schrijver. De door hem beschreven methode is, mijns inziens, zeer praktisch en navolgenswaard.

Een zeer belangrijk voordeel acht ik het, dat bij het afstand schatten iedere onderwijzer beschikt over gegevens, berustende op opmeting, zoodat hij, nadat de leerlingen geschat hebben, dezen kan mededeelen, welke de *juiste* afstand is.

Beschikt hij *niet* over die gegevens, wat tot nu toe vrijwel altijd het geval is, dan kan hij de door zijn leerlingen geschatte afstanden alleen corrigeeren volgens zijn eigen schatting, die dikwijls ook zeer onjuist is.

Nu mogen er onder de onderwijzers enkelen zijn, die eene bijzondere vaardigheid hebben verkregen in het afstand schatten, met het gros is dit echter zeer zeker niet het geval, zoodat de verbetering van dedo or den man geschatte afstanden plaats heeft op zeer onbetrouwbaren grondslag.

Wel bestaat hier en daar de mogelijkheid, om den afstand, die geschat is, te doen opmeten, maar daarmede gaat noodeloos tijd verloren.

Het meten der afstanden volgens de kaart is ook al niet zeer betrouwbaar en kan al spoedig eene fout van een 100 M. opleveren. Wil bovendien het toeval, dat dwars over eene snede der kaart gemeten moet worden, dan is alle betrouwbaarheid der meting verloren.

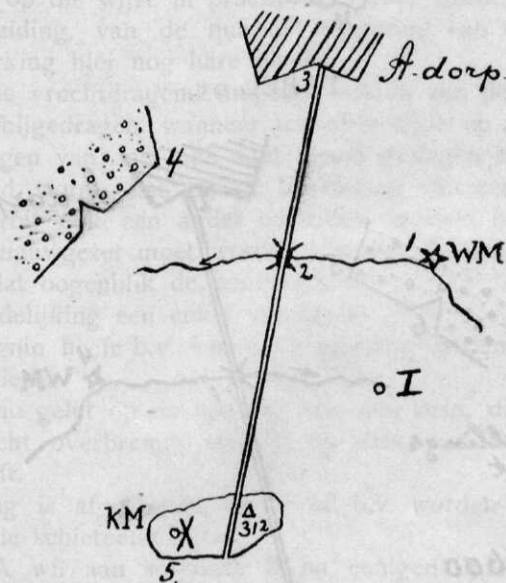
Met eene kleine wijziging zou de hierboven beschreven methode ook bij ons kunnen worden toegepast, waardoor wij zouden komen tot eene wijze van opleiding, die weinig tijd vordert, en betere resultaten belooft, dan tot nu toe werden verkregen.

Daar de compagnieën niet beschikken over afstandmeters, zullen wij bij het samenstellen der tabellen eenigszins anders te werk moeten gaan.

Dit zou b.v. zeer goed kunnen geschieden gedurende den tijd, dat er bij enkele compagnieën geen recruten-opleiding plaats heeft, door aan een of meer officieren der compagnieën, met eenig kader of enkele soldaten als helpers, op te dragen, rondom het garnizoen een groot aantal afstanden vast te leggen in den geest, als hierboven werd ontwikkeld.

Dit vastleggen kan deels geschieden door directe meting, en, waar dit niet mogelijk is, door berekening langs trigonometrischen weg.

TABEL 38.

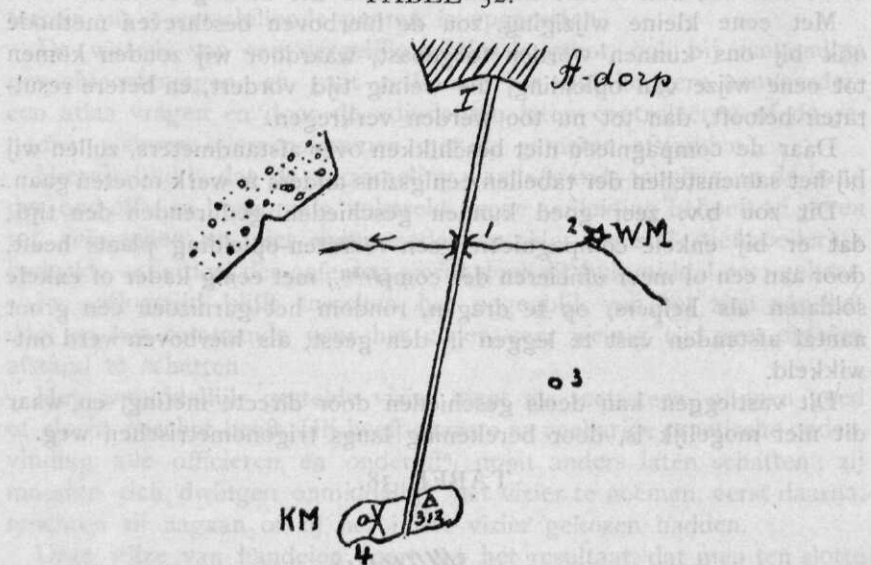

Een eenvoudig instrument tot het meten van hoeken is in elk garnizoen wel te krijgen en het eenvoudig trigonometrisch vraagstuk, dat het gevolg zal zijn van de opmeting van een paar hoeken en eene bepaalde basis, kan tehuis even opgelost worden. Dat het er hierbij

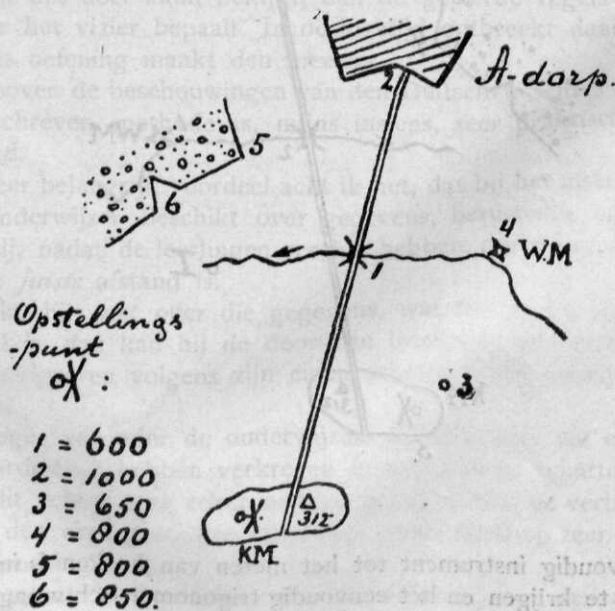
niet op één meter nauwkeurig aankomt, spreekt vanzelf. Ook het rijwiel kan hierbij zeer goede diensten bewijzen.

Op deze wijze zou men gedurende dien tijd een aantal tabellen

TABEL 52.

TABEL 93.

kunnen doen samenstellen, die, op eene of andere wijze vermenigvuldigd, eene uitstekende handleiding bij het onderricht vormen.

Gaat men dan verder bij het onderricht te werk op de wijze, als bij het vorenbedoelde Duitsche regiment plaats heeft, dan kan men veelvuldiger oefeningen houden, zonder dat er meer tijd voor behoeft te worden afgezonderd, en met meer kans op succes. Afzonderlijke uren behoeven voor het onderricht niet te worden uitgetrokken; het kan geschieden nà of tijdens de andere oefeningen.

De hierboven ontwikkelde methode werd bij 6 R. I. ten deele beproefd. In den winter 1907/1908 werden door eenige officieren en door schrijver dezes een aantal tabellen rondom het garnizoen Breda samengesteld, en na vermenigvuldiging ter beschikking gesteld van officieren en kader. Bij het onderricht in het afstand schatten bleken die werkelijk van groot nut, terwijl de tijd, die anders noodig is, om de afstanden op te meten tijdens de oefening — zijnde dit toch het eenige juiste middel om op goeden grond de geschatte afstanden te corrigeeren — gewonnen werd.

Juist bij den korten oefeningstijd der militie, en de uitgebreidheid der leerstof, verdient het alle aanbeveling, om zooveel mogelijk tijd te besparen, waartoe het hierboven ontwikkelde zeker zal bijdragen, wanneer het op die wijze in practijk gebracht wordt.

Naar aanleiding, van de quaestie besparing van tijd, vinde eene enkele opmerking hier nog hare plaats.

Tot het zoo vruchtdragend mogelijk maken van de oefeningen kan veel worden bijgedragen, wanneer ten allen tijde op alle handelingen en verrichtingen van den man acht wordt geslagen en hij steeds er aan herinnerd wordt, dat bij de beoefening van een onderdeel der leerstof, waarbij ook een ander onderdeel indirect betrokken is, dit laatste even nauwgezet moet worden uitgevoerd, alsof de beoefening daarvan op dat oogenblik de hoofdzaak was.

Ter verduidelijking een enkel voorbeeld.

De compagnie heeft b.v. van 7-7½ oefening in den zoogenaamden ordonnansendienst.

Er wordt nu gelet op de houding van den man, de wijze, waarop hij zijn bericht overbrengt, kortom op alles, wat dit onderdeel der leerstof betreft.

De oefening is afgelopen, en er zal b.v. worden overgegaan tot voorbereidende schietoefeningen.

Sergeant A wil aan sergeant B na eenigen tijd iets vragen betreffende de oefening en zendt den milicien C met een bericht weg.

Die milicien komt bij B en deelt mede, wat hij moest vragen. Wordt ook *nu* gelet op al datgene, wat betrekking heeft op den ordonnansendienst? In vele gevallen niet en toch is dit beslist noodzakelijk, wil men in den korten tijd van den milicien een zoo goed mogelijk geoefend soldaat maken.

Punt 50 S. V. I. wijst, voor wat het gebruik als vuurwapen betreft,

uitdrukkelijk op de noodzakelijkheid, bij *elk* gebruik als zoodanig, veel aandacht te schenken aan de wijze van uitvoering. Dat dit heel vaak niets plaats had, weet een ieder, die b.v. bij eene manoeuvre eene vurende linie heeft gade geslagen.

Voor het voortdurend met alle aandacht houden der oefeningen, waarbij niets over het hoofd wordt gezien, wordt van de zijde van officieren en kader eene buitengewone toewijding geëischt en daartoe is het zeker noodzakelijk het kader in den hierboven bedoelden zin op te leiden, zijnde toch nog lang niet bereikt, wat in deze voor verwezelijking vatbaar is.

B. TEN BROECKE HOEKSTRA.

Een en ander over Wielrijderafdeelingen.

EEN MARSCHVORM DER VOORHOEDE VAN EENE COMPAGNIE WIELRIJDERS.

Er wordt aangenomen, dat eene compagnie wielrijders marcheert op een weg, die aan beide zijden door heide is begrensd.

Is deze heide open en vlak, dan zal eene sectie, (waarvan de sterkte op 32 geweerdragenden wordt gesteld) die op 500 M. afstand, als voortroep, de rest van de uit 4 sectiën bestaande, compagnie voorafgaat en die weder eene spits van 8 man op 500 M. vooruitschuift, voldoende in de beveiliging voorzien. De spits kan immers het voor en zijwaarts gelegen terrein op grooten afstand overzien.

In geen geval mag bij deze beveiliging met grootere snelheid dan matigen gang (9 à 10 KM. per uur) worden gereden. De ondervinding leert, dat, wanneer de snelheid van gang toeneemt, waarneming van het voor- en zijwaarts gelegen terrein niet voldoende kan plaats hebben, daar de opmerkzaamheid van de wielrijders dan hoofdzakelijk voor het rijden wordt in beslag genomen.

In enkele omstandigheden zou het noodig kunnen zijn, de compagnie in snelleren gang te verplaatsen: men vergete dan echter niet, dat daardoor een groot deel van de veiligheid wordt opgeofferd, want niets is gevaarlijker voor eene afdeeling wielrijders dan eene overvalling door vijandelijke cavalerie op korten afstand of eene verrassing op kleinen afstand door infanterievuur.

Is het terrein aan weerszijden van den marschweg golvend of (en) begroeid, dan kan de compagnie, zonder patrouilles in het nevengelegen terrein te zenden, zich niet veilig voortbewegen, met het oog op zulk een overvalling of plotseling vuur.

De doorzoekingspatrouilles kunnen in het terrein niet rijden, tenzij er voetpaden of karresporen zijn: zouden zij nog op het rijwiel kunnen blijven, dan is hun waarneming toch onvoldoende, daar alle opmerkzaamheid aan het rijden wordt gewijd. Het is dus noodzakelijk die patrouilles met het rijwiel aan de hand in het terrein te zenden.

Die patrouilles zullen nu in het terrein achterblijven en zouden gedurende den marsch de hun opgedragen taak niet kunnen verrichten, tenzij door den voortroep dikwerf en langdurig werd halt gehouden.

Om dit halt houden, dus het vertragen van den marsch te vermijden kan men handelen, als volgt:

Men deelt in, behalve de spits, drie rechter- en drie linkerdoorzoekingspatrouilles, deze laatste elk 3 man sterk.

Er zijn dan noodig voor

	spits	8 man,
voor 6 patrouilles van 3 man	18	» ,
	te zamen	<u>26 man,</u>

waardoor dus voor den voortroep slechts 6 man zouden overblijven.

In dit geval zou de voortroep $1\frac{1}{2}$ sectie, d.z. 48 man, sterk kunnen worden gemaakt, om na aftrek van spits en patrouilles nog eene voldoende sterkte te hebben. Dit kan nu zonder bezwaar geschieden, daar de compagnie geen flankpatrouilles behoeft uit te zenden en eene patrouille in den rug ook overbodig is, omdat de doorzoekingspatrouilles in het terrein achterblijven en zich, na den marschweg bereikt te hebben, weder bij den voortroep voegen.

Neemt men aan, dat de 6 ingedeelde doorzoekingspatrouilles bij den voortroep marcheeren, dan geeft de commandant van deze afdeeling, aan rechterdoorzoekingspatrouille N°. 1, de volgende order:

»Rijd in den versnelden gang naar de spits, stijg aldaar af, begeef U met het rijwiel aan de hand in het nevengelegen terrein ter rechterzijde van den marschweg. Marcheer op dit terrein in half schuinsrechtsche richting over een afstand van ruim 500 M. en daarna in half schuinslinksche richting tot den marschweg weder wordt bereikt. Op den marschweg gekomen moet worden opgestegen en met den versnelden gang de voortroep worden bereikt«.

Neemt men verder aan, dat die patrouille, langs den marschweg gemeten, 1 KM. van dien weg is afgeweest, dat zij na haar half schuinsrechtschen marsch een punt heeft bereikt, dat ± 200 M. van dien weg is verwijderd, dan heeft die patrouille in het terrein een afstand van ± 1100 M. afgelegd.

Indien die patrouille in het terrein per minuut 100 passen van 75 cM. maakt, dan is zij ± 15 minuten in dat terrein geweest.

Blijft de voortroep nu doorrijden met eene snelheid van 10 KM. per uur, d. i. $\frac{1}{6}$ KM. per minuut, dan is, als de patrouille den marschweg heeft verlaten, na in den versnelden gang de spits te hebben bereikt, en alzoo rijdende over die $\frac{1}{2}$ KM. $1\frac{1}{2}$ minuut en de voortroep 3 minuten, die patrouille $1\frac{1}{2}$ minuut vóór bij den voortroep, gedurende welken tijd zij, loopende in het terrein, 150 M. heeft afgelegd en den voortroep tevens heeft beveiligd.

Door het langzamerhand achterblijven bij den voortroep volgt de beveiliging van de flank der compagnie vanzelf.

Die rechterpatrouille nu is, zooals uit het bovenstaande blijkt, wederom op den marschweg gekomen in tijdsduur uitgedrukt $13\frac{1}{2}$ minuut achter bij den voortroep.

In die $13\frac{1}{2}$ minuut heeft de voortroep afgelegd $2\frac{1}{4}$ KM.; de patrouille langs den straatweg gemeten 1 KM. De patrouille is dus $1\frac{1}{4}$ KM. achter bij den voortroep en beveiligd nu de compagnie in den rug.

De $1\frac{1}{4}$ KM. moet de patrouille winnen door het rijden met den versnelden gang. Zij wint dan per minuut $\frac{1}{8}$ KM. en heeft dus na ± 7 minuten den voortroep bereikt of ± 22 minuten, nadat zij deze heeft verlaten.

Zendt men nu de tweede rechterpatrouille uit ruim 7 minuten, nadat de eerste is vertrokken, met eene zelfde opdracht en, ruim 7 minuten na de tweede, de derde, dan kan de eerste patrouille, zoodra zij terugkomt, weder vertrekken en zoo vervolgens worden gehandeld.

Tot waarneming van het terrein aan de linkerzijde van den marschweg en tot beveiliging aan die zijde handelt men op gelijke wijze met de ingedeelde linkerdoorzoekingspatrouilles.

Bij bovenstaande indeeling kan de compagnie wielrijders zonder vertraging en met betrekkelijk weinig manschappen en geringe krachtsinspanning haar marsch voldoende beveiligen, terwijl ik ten slotte mededeel, dat een en ander in de practijk zonder eenig bezwaar is toegepast.

HANDELINGEN VAN WIELRIJDERPATROUILLES BIJ OPTREDEN TEGEN VIJANDELIJKE PATROUILLES OF AFDEELINGEN.

Zijn wielrijderpatrouilles niet op het rijwiel gezeten en wordt de nadering of de aanwezigheid des vijands gesignaleerd, dan handelen zij, wanneer zij het rijwiel niet aan de hand hebben, als infanteriepatrouilles.

Hebben zij het rijwiel aan de hand, dan komt het er op aan stelling te nemen, nadat het rijwiel zoo spoedig mogelijk ter plaatse is neergelegd, waarbij eene gedekte opstelling voor dat op den grond gelegde voertuig natuurlijk voordeelig is, of, indien zij zich op een weg bevinden en afhankelijk van hun opdracht en bestemming, zoo spoedig mogelijk op te stijgen en met den snelsten gang weg te rijden, ten einde zich aan het oog en het vuur des vijands te onttrekken en zich naar een gunstiger punt te verplaatsen. De handelingen van rijdende wielrijderpatrouilles verschillen, naarmate zij vijandelijke wielrijders of infanterie of wel vijandelijke cavalerie ontwaren.

Wielrijderpatrouilles en infanteriepatrouilles verschillen daarin, dat de eerste grooter doel aanbieden dan de laatste, dat wielrijders zich hoofdzakelijk op wegen en aldaar met grooter snelheid dan infanterie verplaatsen en dat het niet opvouwbaar rijwiel belet, dat, met medevoering daarvan, terreinhindernissen worden overwonnen.

Van cavalerie onderscheiden wielrijders zich o. a. door het aanvalsvermogen van opgestegen ruiters, dat wielrijders geheel missen, terwijl

de snelheid van wielrijders op goede wegen die der cavalerie overtreft; de voordeelen van het spoedig afgestegen zijn en snel gebruik te kunnen maken van het vuurwapen komt den wielrijders ten goede.

Als gevolg van een en ander, hierboven gemeld, kunnen de handelingen van wielrijderpatrouilles tegen vijandelijke infanterie of wielrijders de zelfde zijn, de handelingen tegen cavalerie wijken daarvan af.

Zien, en wel spoedig zien, is ook, voor de wielrijderpatrouille in de nabijheid des vijands een der eerste vereischten.

Neemt men eens voor een oogenblik aan, dat twee vijandelijke wielrijderpatrouilles elkaâr op een weg te gemoet rijden, dan zal die patrouille, welke het eerst het vuur op de andere heeft geopend, aanmerkelijk in het voordeel zijn. Om het vuur te kunnen openen, moet eerst de tegenpartij worden waargenomen, afgestegen, enz., en kan men dus bij gelijke geoefendheid der beide partijen aannemen, dat die patrouille, welke het eerst de ander heeft waargenomen, gewoonlijk het eerst hare opdracht zal vervullen.

Dat in de nabijheid des vijands met een matig tempo (9 a 10 KM. per uur) moet worden gereden, leert de ervaring. Bij rijden in snelleren gang wordt de aandacht der wielrijders grootendeels voor het rijden in beslag genomen en is de zoo noodzakelijke beschouwing van het aangelegen terrein, met het oog op de aanwezigheid van den vijand, niet mogelijk. Daar bovendien hinderlagen voor wielrijderpatrouilles zeer gevaarlijk zijn en een snelle gang bij het plotseling halt houden en stelling nemen zeer licht oorzaak kan zijn van vallen der wielrijders, van tegen elkander rijden, enz., alle omstandigheden, die wanorde veroorzaken, mag het rijden met grooter snelheid dan 10 KM. per uur, in de nabijheid des vijands, alleen in bijzondere omstandigheden, zooals b.v. in geheel open terrein, geschieden.

Als voorbeeld voor de handelingen van eene wielrijderpatrouille wordt eene wielrijderspits genomen, welke 8 man sterk is, de commandant niet medegerekend.

De twee voorste wielrijders, die de rest der spits op ongeveer 100 M. vooraf gaan, nemen den marschweg waar. Van de overigen, die aan beide zijden van den weg marcheeren, worden twee aangewezen om het terrein rechts van dezen weg te blijven waarnemen, twee om het terrein ter linkerzijde te overzien, terwijl de twee overblijvenden voor verband zorg dragen.

De onderlinge afstand der wielrijders bedraagt minstens 3 pas, gerekend van voorband tot achterband van het rijwiel van den voorafgaanden wielrijder, zoodat de wielrijders voor hun persoon minstens 6 pas afstand hebben.

De vijand in front.

Door een der voorste wielrijders wordt het teeken gegeven »de

vijand komt« of »wordt gezien« en daarbij tevens de voorwaartsche richting aangeduid, waarin dit plaats heeft.

De twee voorste wielrijders stijgen af, leggen het rijwiel neder en plaatsen zich op de bermten ter rechter- en ter linkerzijde van den weg, het geweer wordt vaardig gemaakt en tegen cavalerie de staande, tegen infanterie (wielrijders) de knielende of liggende houding, zoo mogelijk gedekt, aangenomen.

De commandant der patrouille geeft de aanwijzing »cavalerie in front« of naarmate der omstandigheden »infanterie (wielrijders) in front«.

Op de aanwijzing »cavalerie in front« houdt de wielrijder aan het hoofd halt, plaatst het rijwiel tegen de rechterzijde van het lichaam, maakt vaardig en wacht het commando tot vuren van den commandant af. De overige wielrijders rijden door tot in de lijn van den wielrijder aan het hoofd en handelen daar aangekomen op gelijke wijze als deze.

Is eene patrouille van zoodanige sterkte of is de marschweg zoo smal, dat allen met het rijwiel niet op den weg kunnen plaats nemen, dan leggen de laatst aangekomen wielrijders het rijwiel neder en treden tusschen (achter) de anderen aan.

Op de aanwijzing »infanterie (wielrijders) in front« wordt door allen halt gehouden, het rijwiel nedergelegd en door de wielrijders van het rechtergelid op het aangelegen terrein ter rechterzijde en ter hoogte van den wielrijder aan het hoofd opgemarcheerd, normaal met eene tusschenruimte van ongeveer 6 pas, tenzij door den commandant eene andere tusschenruimte wordt aangegeven. Gedurende dezen opmarsch wordt vaardig gemaakt en op de ingenomen plaats, na zoo mogelijk gedekt de knielende of liggende houding te hebben aangenomen, het commando tot vuren afgewacht. Door het linkergelid wordt, na op overeenkomstige wijze naar links te zijn opgemarcheerd, op gelijke wijze gehandeld.

Mocht het nevengelegen terrein niet te bereiken zijn, dan wordt op den weg stelling genomen vóór de nedergelegde rijwielen: de commandant der patrouille commandeert daartoe »op den weg stelling nemen«.

Stoot eene wielrijderpatrouille op eene vijandelijke infanterie-(wielrijder-)patrouille, dan zijn de handelingen de zelfde, als zooeven aangegeven; het opmarcheeren op het aangelegen terrein zou slechts tijdverlies en treffers door het vijandelijk vuur kunnen opleveren, zoodat het stelling nemen op den weg noodzakelijk is.

De vijand in den rug.

Wordt een vijand in den rug waargenomen, dan kan, indien men niet met den snelsten gang wil voorwaarts gaan, op overeenkomstige wijze gehandeld worden, als bij waarneming van den vijand in front geschiedt.

Bij nadering van cavalerie van die zijde wordt na, met den snelsten gang, tot in de lijn der voorste wielrijders te zijn gereden, halt gehouden. Door elk wielrijder wordt voor zijn persoon rechtsomkeert gemaakt: het rijwiel steunt daarna tegen de linkerzijde van het lichaam.

Tegen infanterie(wielrijders) wordt, na het halt houden en nederleggen van het rijwiel, door allen rechtsomkeert gemaakt en daarna opgemarcheerd of stelling genomen op den weg, zooals bij »infanterie in front« is aangegeven.

Maakt eene wielrijderpatrouille deel uit van eene achterhoede of is zij op korten afstand van den vijand, dan is gewoonlijk het stelling nemen op den weg verkieslijk, omdat vuuruitwerking, en dat wel zoo spoedig mogelijk, hier zeker boven dekking gaat, en daar, zoo noodig, het snel en met zoo min mogelijk verliezen teruggaan niet kan geschieden, indien de wielrijder niet nabij het rijwiel op den weg is.

De vijand op de rechterflank.

Wordt door een der wielrijders, die het terrein ter rechterzijde van den marschweg waarneemt, geroepen »cavalerie op de rechterflank«, dan stijgen allen af, maken rechts front, waarbij de wielrijders van het linkergelid zich plaatsen achter de openingen van het rechtergelid. Alle wielrijders doen het rijwiel tegen de voorzijde van het lichaam rusten, maken vaardig en wachten het commando tot vuren af.

Indien infanterie(wielrijders) op die flank gesignaleerd is (zijn), dan wordt, nadat is halt gehouden en de rijwielen zijn nedergelegd, door de wielrijders met het front naar rechts in de onmiddellijke nabijheid stelling genomen; de wielrijders zijn dan met ongeveer 3 pas tusschenruimte verspreid.

De vijand op de linkerflank.

Voor de uitvoering van handelingen tegen vijandelijke patrouilles of afdeelingen op de linkerflank gelden de zelfde bepalingen, als hierboven bij waarneming des vijands op de rechterflank aangegeven. Na het halt houden wordt links front gemaakt, en komt c. q. het rijwiel tegen de rugzijde van het lichaam te rusten.

Zoodra de commandant der patrouille zelf den vijand ziet, het teeken, dat deze gezien wordt, waarneemt of door het halt houden van vooruitgezonden wielrijders reden heeft om aan te nemen, dat eene vijandelijke patrouille of vijandelijke afdeeling in de nabijheid is, doet hijzelf de aanwijzing »wielrijders in front«.

Elke aanwijzing van den commandant of van een der wielrijders, waarbij eene vijandelijke patrouille of eene vijandelijke afdeeling wordt waargenomen, wordt gevolgd door een stoot op de tirailleurfluit, welke stoot als attentiesein dienst doet, om zoo noodig de opmerkzaamheid

van de niet in de onmiddellijke nabijheid zijnde wielrijders te trekken. Deze wielrijders geoefend in de boven omschreven handelingen regelen zich, naar hetgeen zij van de andere wielrijders zien, of gedragen zich naar de teekens, die zij van den commandant ontvangen.

Na eene korte uitlegging worden de vorenstaande handelingen zeer spoedig in de practijk geleerd, terwijl voor verdere beoefening meermalen twee partijen moeten worden ingedeeld en gebruik moet worden gemaakt van losse patronen.

Om aanvallende cavalerie voor te stellen, kan een wielrijder met een vlag zeer goed worden gebruikt.

MARSCHEN MET WIELRIJDERAFDEELINGEN.

Lengte, halten en rusten.

Goed geoefende wielrijderafdeelingen kunnen bij gunstig weder en goede wegen, indien de wind geen storenden invloed uitoefent, 120 KM. afleggen; bij groote warmte kan op niet meer dan 90 KM., bij vorst op niet meer dan 75 KM. worden gerekend. Bij sterken tegenwind of slecht weder en langs modderige en slecht berijdbare wegen kan niet meer dan $\frac{2}{3}$ van die afstanden worden afgelegd.

In normale omstandigheden wordt elk uur eene halt — deze in het uur begrepen — van 5 à 10 minuten gemaakt.

Bij marschen van 30—60 KM., wordt, nadat de grootste helft van den marsch is afgelegd, eene groote rust van $\frac{1}{2}$ à 1 uur gehouden.

Bij marschen van 60—90 KM. moet de groote rust op 1 uur worden gesteld en wordt telkens na het tweede uur rijden, in plaats van eene halt van 5 à 10 minuten, eene kleine rust van $\frac{1}{2}$ à 1 uur gehouden.

Bij marschen boven 90 KM. is eene groote rust van $1\frac{1}{2}$ à 2 uur noodig en worden halten en kleine rusten geregeld, zooals bij marschen van 60—90 KM. is aangegeven.

Snelheid van beweging.

De snelheid van gang is in normale omstandigheden de gewone gang (15 KM. per uur), zoodat in 1 uur circa 14 KM. wordt afgelegd. Met sterken wind in den rug kan die snelheid zonder bezwaar tot 20 KM. per uur worden opgevoerd, terwijl met sterken tegenwind soms niet meer dan 10 KM. in 1 uur worden afgelegd.

Verder is § 88 V. V. ook hier van toepassing.

Het rijden met een regelmatig gang is noodzakelijk voor het afleggen van groote afstanden. In den aanvang moet steeds met een matig tempo worden gereden, evenals na eene halt of na eene rust, en langzamerhand het tempo worden versneld, tot een gang is bereikt, overeenkomende met den toestand van den weg en met de richting en de kracht van den wind.

Uitvoering.

Bij lange marschen verdient het soms aanbeveling evenals op slechte gedeelten van den weg en op plaatsen, waar men hinder heeft van sterken tegenwind, af en toe eenige minuten met het rijwiel aan de hand voorwaarts te gaan, om de krachten der wielrijders te sparen.

Men lette er op, dat de wielrijders de reglementaire afstanden onderhouden, met het lichaam stil op het zadel blijven zitten en dat de handvatten, niet de stuurstang, worden vastgehouden, daar door het vasthouden van de stuurstang de ademhaling wordt belemmerd.

De gang moet af en toe worden gecontroleerd.

Controleeren van den gang.

Elk wielrijder moet weten hoeveel keer een trapper van zijn rijwiel over een afstand van 100 M. is rond geweest. Om tot die wetenschap te geraken, gaat men met het rijwiel bij een H.M. paal op een weg staan en plaatst het rijwiel zoodanig, dat b.v. de linkertrapper zich in den hoogsten stand bevindt. Men telt vervolgens, den afstand tot de volgende H.M. paal afleggende, hoe dikwijls die trapper weder in dien stand is gekomen. Stelt men, dat zulks 20 keer is geschied.

Indien men een horloge met een secondewijzer heeft, kan men op elk oogenblik van een marsch en op elken weg gemakkelijk nagaan met welke snelheid men rijdt.

In versnelden gang (20 KM. per uur) worden 250 M. in $\frac{3}{4}$ minuut afgelegd,
 in gewonen gang 250 M. » 1 » » » ,
 met een gang van 12 KM. per uur rijdende 250 M. in $1\frac{1}{4}$ minuut.

Men ziet nu op een gewild oogenblik naar den secondenwijzer op het horloge en heeft men 250 M. afgelegd, m. a. w. is een der trappers $2\frac{1}{2} \times 20$ keer of 50 keer rond geweest (een knie 50 keer gebogen) dan kijkt men hoeveel seconden die wijzer heeft aangewezen. Is dit 45, 60 of 75 seconden dan reed men met een gang van respectievelijk 20, 15 of 12 KM. per uur.

Bij eenige geoefendheid kan men, indien de secondewijzer tusschen 45 en 60 en tusschen 60 en 75 seconden heeft aangewezen, den gang, waarmede men heeft gereden, tot op 1 KM. nauwkeurig schatten.

Marschvorm van afdeelingen wielrijders.

Als regel kan men aannemen, dat eene afdeeling wielrijders in colonne met tweeën rijdt, hetzij rechts, hetzij links van den weg met $1\frac{1}{2}$ M. tusschenruimte. Gewoonlijk verdient het aanbeveling buiten de bewoonde plaatsen één gelid rechts, het andere gelid aan de linkerzijde van den weg te doen rijden, waarbij dan het midden vrij blijft. Zoodra ordonnansen of voertuigen naderen, is het soms noodig, dat

het linker gelid tijdelijk rechtsaan gaat, om het linker gedeelte van den weg vrij te maken.

De onderlinge afstand der wielrijders bedraagt 3 pas, gemeten van den voorband tot den achterband van het voorafgaand rijwiel. Op slechte wegen kan die afstand grooter worden genomen, evenals tijdig voor het op- of afgaan van steile hellingen, en kan dan 9 pas bedragen, waardoor dan ook gemakkelijk de colonne met éénen kan worden geformeerd.

Het bewaren van den afstand is blijkens de ervaring zeer moeilijk en vereischt veel inspanning, doch is noodzakelijk om, als plotseling moet worden halt gehouden of door eene of andere oorzaak de gang oogenblikkelijk moet worden vertraagd, het tegen elkander rijden te voorkomen en daardoor reparatiën op marsch te vermijden.

Het rijden in eene colonne met vieren is zeer vermoeiend, bovendien laten de meeste wegen dit niet toe, en kan deze colonne worden gebezigd, dan moeten, om de colonne met tweeën te formeeren, eerst de afstanden tusschen de op elkaar volgende afdeelingen worden vergroot. Ook kan de snelheid van eene colonne met vieren niet zoo groot zijn, als bij eene colonne met tweeën, en ontstaan er lichter ongelukken en reparatiën, wanneer een wielrijder van een der middelste gelederen uitvalt, zoodat het gebruik van die colonne nimmer aanbeveling verdient.

Sterkte eener afdeeling en afstanden.

Eene afdeeling wielrijders mag om op marsch te worden gecommandeerd eene sterkte van ± 32 wielrijders niet overschrijden; eene compagnie wielrijders zou dus eene sterkte van ± 130 hoofden moeten hebben.

Indien men de sterkte boven dit cijfer zou willen opvoeren, zou eene indeeling in 3 sectiën en elke sectie in twee halfsectiën, welke laatste ieder eene afdeeling vormen, aanbeveling verdienen.

Normaal volgt elke afdeeling de daaraan voorafgaande op 10 pas. Op den langen weg, op stoffige of slechte wegen, tijdig voor het op of afgaan van hellingen en bij het rijden met grooter snelheid dan 15 KM. per uur, moet die afstand tot 50 à 100 M. worden vergroot. Groote afstanden tusschen de afdeelingen geven zelfs gemak bij de aanvoering, bij het overbrengen van bevelen en voor het passeeren van ordonnansen. De normale afstand wordt bij het afmarcheeren genomen en naar omstandigheden vergroot op aanwijzingen of bevelen van den commandant. Bij het halt houden der voorste afdeeling sluiten de volgende afdeelingen, alvorens halt te houden, tot op normalen afstand tegen de voorafgaande afdeeling op.

De diepte der marschcolonne van eene compagnie wielrijders in colonne met tweeën bedraagt:

eene sectie van 32 wielrijders en sectie-commandant

3×17 pas	= 51 pas	
3×16 »	= 48 »	
	99 pas,	4 sectiën 396 pas.
3 afstanden van 10 pas		30 »
De commandant en ordonnansen		12 »
		438 pas.

of 330 M.

Het commandeeren eener afdeeling op marsch.

Op marsch wordt elk commando of teeken voorafgegaan door het signaal »geeft acht«, zijnde één stoot op de tirailleurfluit (attentiesein). »In het gelid vrij« marcheerende, wordt bij het naderen van bewoonde plaatsen geen commando of teeken vereischt dan dit signaal, dat ook als waarschuwingssein dienst doet bij nadering van automobielen, bij hindernissen en bij slechte gedeelten van den weg, wanneer meerdere oplettendheid wordt vereischt.

Teekens zijn beter dan commando's, daar deze laatste door den wind niet immer worden gehoord, bovendien maakt het voortdurend gebruik van die teekens de wielrijders oplettend, hetgeen noodzakelijk is om snel de verschillende handelingen in de nabijheid des vijands uit te voeren.

Het aantal teekens kan tot vijf worden beperkt.

Deze zijn, halt, voorwaarts, versnellen van gang, vertragen van gang en in het gelid vrij.

De teekens kunnen door de wielrijders worden herhaald, voor de guide aan het hoofd der afdeeling wordt dit bepaald voorgeschreven. Deze kijkt, zoodra hij het attentiesein hoort, naar den commandant der afdeeling en ontvangt dan van dien commandant het teeken.

De commandant van twee of meer afdeelingen gebruikt de zelfde teekens, die alleen voor de afdeelingscommandanten gelden, en doet die teekens eveneens door een attentiesein van eene andere geluidsoort, voorafgaan.

Het rijden bij duisternis.

Met ontstoken lantaarns kan bij duisternis door afdeelingen wielrijders in overigens gunstige omstandigheden met geen grootere snelheid worden gereden dan 13 KM. per uur.

Ten einde niet te worden opgemerkt is het rijden met licht, behalve voor ordonnansen, die achter de voorste veiligheidsafdeelingen dienst doen, in oorlogstijd uitgesloten.

Zonder licht wordt de snelheid van gang voor wielrijderafdeelingen in de gunstigste omstandigheden op 11 KM. gesteld, gewoonlijk zal, met meer dan ééne afdeeling rijdende, op niet meer dan 9 KM. per uur worden gerekend.

De afdeelingen nemen van den aanvang af grootere afstanden dan de normale.

Elke afdeeling wordt op korten afstand voorafgegaan door één of twee afzonderlijk rijdende wielrijders, om den commandant tijdig met hindernissen op den weg in kennis te stellen en het verband met de voorafgaande afdeeling te bewaren.

Daar het rijden bij duisternis zeer vermoeiend is, verdient het aanbeveling dit in de nabijheid des vijands na te laten, zeer zeker indien men niet volkomen met den te volgen weg is bekend.

INFANTERIE OP RIJWIELEN.

De Deutsche Felddienst-Ordnung van 1908 schrijft o.m. in punt 188 indeeling van wielrijders voor bij de achterspits eener achterhoede, die eene terugtocht moest dekken.

In punt 168 wordt geschreven over wielrijderafdeelingen, machinegeweren en onder omstandigheden artillerie, die aan de divisiecavalerie worden toegevoegd, indien deze om gewichtige punten op den marschweg te bezetten, tot vasthouden van terreinafscheidingen of tot openhouden van defilés wordt vooruitgezonden, terwijl punt 196 aangeeft dat, bij de defensieve verschleierung, wielrijdertroepen en vooruitgeschoven infanterie-afdeelingen den weerstand der cavalerie kunnen verhoogen. Verder wordt in punt 138 over Radfahrer-Kommandos geschreven, dat deze de veiligheid van signaalstations kunnen verzekeren.

In tijd van vrede heeft het Deutsche leger nog geen compagnieën wielrijders. Het schijnt bij mobilisatie echter mogelijk afdeelingen te vormen met de ordonnansen, die ten getale van 19 bij een infanterieregiment zijn ingedeeld, terwijl men in andere omstandigheden gebruik wil maken van gelegenheidswielrijders (zie hierboven punt 196. F. O. ¹⁾)

¹⁾ Bij een Nederlandsch regiment infanterie van 5 batons. worden bij mobilisatie de navolgende ordonnansen wielrijders ingedeeld:

Regts.staf	4
5 Batons.	10
20 Compn.	20
	<hr/>
	34.

Deze ordonnansen zijn gewapend met de revolver en zijn zoodanig ingedeeld, dat het groote bezwaren medebrengt, ze tot eene afdeeling te vereenigen.

Stelt men de vraag, wanneer kunnen batons. en compn. nut hebben van die toegevoegde ordonnansen, dan luidt m.i. het antwoord:

1°. bij veiligheidsdiensten zijn zij onmisbaar.

2°. in een kantonnement zal het gebruik meermalen voorkomen.

In andere omstandigheden, zooals in het gevecht, zijn zij onnoodig, terwijl bij het marcheeren door het terrein en bij het overwinnen van hindernissen het somwijlen kan voorkomen, dat de ordonnansen met het rijwiel de afdeeling, waarbij hij is ingedeeld, niet kan volgen.

Daarom zou het aanbeveling verdienen alle ordonnansen van een regiment infanterie met de karabijn te wapenen en van patroontasschen met patronen te voorzien en hen tot eene afdeeling onder commando van een luitenant vereenigd te houden, ter beschikking van den regimentscommandant. Deze kan in omstandigheden, waarin ordonnansen bij batons. of compn. noodig zouden kunnen zijn, eenigen ter beschikking van de commandanten dier afdeelingen stellen en de overigen gebruiken voor verkenning-, ophelderingsdienst, enz.

Majoor HOPPENSTEDT in »Die Schlacht der Zukunft« velt op blz. 149 (Bei den deutschen Radfahrer-Kompagnien) lang geen gunstig oordeel over die gelegenheidswielrijders. Naar hetgeen ook afgeleid mag worden uit het gemelde op blzn. 151 en 152 van dit werk schijnt het mogelijk de ordonnansen der infanterieregimenten van één legerkorps tot eene compagnie wielrijders te vereenigen. De ordonnansen worden dan vervangen door reservemanschappen, die een der vorige jaren tot wielrijder zijn opgeleid.

Het Nederlandsche V. V. zegt in § 195: »Infanterie op rijwielen zal, als het terrein zich daartoe leent, daarbij goede diensten kunnen bewijzen«. Hierbij wordt dus die infanterie op rijwielen ingedeeld bij eene achterhoede, die een terugtocht moet dekken.

Meermalen wordt ook bij oefeningen en bij manoeuvres in de nabijheid van het garnizoen en vooral ook bij tactische oefeningen op de kaart van infanterie op rijwielen gebruik gemaakt.

Zij, die met de practijk van den rijwieldienst zijn vertrouwd, die de eischen van intellectueele en fysieke geschiktheid van personeel voor dezen dienst kunnen beoordeelen, dat personeel hebben opgeleid en daarmede tactische handelingen hebben verricht, kunnen zich, indien zij wel eens infanterie op rijwielen onder hunne bevelen hebben gehad, in de eerste plaats een juist oordeel hebben gevormd over het nut dat die infanterie kan opleveren.

Het klinkt misschien vreemd voor hen, die nimmer met den rijwieldienst bij een der regimenten infanterie zijn belast geweest, te vernemen, dat het gebruik van infanterie op rijwielen gewoonlijk niets dan teleurstelling kan geven, daarom stel ik mij voor hieronder een en ander daarover mede te deelen.

Indien men gebruik wil maken van infanterie op rijwielen, is de eerste vraag, welke infanteristen men neemt. Gewoonlijk worden bij ééne of meer compagnieën manschappen gevraagd, die kunnen wielrijden. In den tegenwoordigen tijd kan bijna iedereen wielrijden en is er dus aan liefhebbers geen gebrek. Men neemt dan het benoodigde aantal uit hen, die zich aanbieden, waarbij veelal tijd en gelegenheid ontbreken om een onderzoek in te stellen of zij, die men koos, goed wielrijden kunnen. De tweede vraag is, hoe komt men aan de benoodigde rijwielen. In eene groote gemeente zou men te allen tijde over een flink aantal nieuwe rijwielen kunnen beschikken, doch te velde in een kantonement moet men om het benoodigde aantal te verkrijgen veelal allerlei soort requireeren, nieuwe en oude, goed fabrikaat en minderwaardig, hooge rijwielen en lage. Nu moet men elk man een rijwiel aanwijzen. Door die aanwijzing, want deze is noodig, daar een groote man moeilijk op een laag rijwiel, een kleine man zeker niet op een hoog wiel kan rijden, en door het bijna steeds noodzakelijke verstellen van het zadel gaat veel tijd verloren, alvorens kan worden afgemarcheerd, en wel des te meer tijd, naarmate minder deskundig kader is ingedeeld.

Bij oefeningen in vredeftijd in de nabijheid van het garnizoen, waarbij manfchappen worden gevraagd, die genegen zijn van hun eigen rijwiel gebruik te maken, heeft men het voordeel, dat de rijwielen niet behoeven te worden uitgegeven, geen zadel moet worden verfteld, en wel het allervoornaamfte, dat de berijder van het rijwiel aan dat voertuig is gewend.

Bij deze oefeningen nu geraakten gewoonlijk reeds bij het aantreden voor den afmarch enkele rijwielen defect, terwijl vervolgens bij het afmarcheeren menigmaal een paar rijwielen in de wielen werden gereden. Gedurende den marsch vielen successievelijk ridders af en bleven achter, de een wegens reparatie, een ander wegens het niet kunnen bijhouden van een gang van 13 KM. per uur, een derde wegens vermoeidheid, weer een ander, omdat hij niet kon rijden tegen een matigen wind, zoodat, voor de eigenlijke oefening aanving, het aantal ridders soms tot op de helft was geslonken. Van de overgeblevenen klaagde nog een deel over groote vermoeienis, niettegenftaande uitermate kalm en oordeelkundig was gereden.

Nu het gebruik dezer manfchappen bij de oefening. Kaartlezen en rijden op de kaart kennen de mannen niet, zelfs het kader, dat niet bij den rijwieldienst is ingedeeld of opgeleid, kan niet rijden op de kaart, omdat dit hun niet geleerd is. De ondervinding, die ik verfehiedene jaren opdeed met sergeanten, die opgeleid werden tot sergeant-instructeur bij den rijwieldienst, versterkt mij in die wetenschap. Ook voor ordonnansendienst kan men die manfchappen niet gebruiken, omdat bij het verzenden van een mondeling bericht gewoonlijk tijd ontbreekt om uit personen, die men niet kent, de vermoedelijk meest geschikte te kiezen. Het bericht komt dikwijls niet goed over, soms niet eens te bestemder plaatse.

De manfchappen werden vervolgens ingedeeld bij patrouilles. Daarbij bleek, dat zij niet kunnen rijden, en tevens het hun aangegeven deel van het terrein blijven overzien, om de waarneming of aanwezigheid des vijand te signaleeren, waardoor die patrouilles, onder commando van kader, dat niet bij den rijwieldienst is opgeleid, altijd door vuur der tegenpartij werden overvallen. Wordt de vijand gezien, dan weet men niet, hoe men moet handelen, en onder vijandelijk vuur gekomen of overvallen, ontftaat er eene verwarring, die aanleiding geeft, dat de een van het rijwiel rolt, een tweede tegen zijn voorman rijdt en een derde weder op andere wijze er toe bijdraagt, dat van vlug stelling nemen en het vuur openen of van spoedig rechtsomkeert maken en snel wegrijden niets komt; wel daarentegen van langdurig een goed doel aanbieden aan de tegenpartij.

Ten slotte de verplaatsing van infanterie op rijwielen over eenigszins grooten afstand.

Bij goed goefende wielridders in eene afdeeling, bemerkt men steeds, dat zonder voortdurend toezicht op marsch de reglementaire afstanden

slecht onderhouden worden, zooveel te minder nog zal dit plaats hebben bij hen, die nimmer in eene colonne hebben gereden, en nu worden gecommandeerd door niet deskundig personeel. Het tegen elkaar rijden, waarvan vele reparatiën en soms ongelukken het gevolg zijn, komt dan veelvuldig voor, vooral na de eerste twee uren van den marsch, als voor ongeoeffenden reeds vermoeyenis is ingetreden.

Die reparatiën op marsch kunnen niet altijd worden verricht, zelfs als men deskundig personeel heeft niet, omdat gewoonlijk de hulpmiddelen, zooals gereedschappen en verwisselstukken, ontbreken voor die rijwielen van verschillend fabrikaat.

In één geval kan men van het gebruik van infanterie op rijwielen nut hebben, dat is, wanneer op een afstand van 10—20 KM. op één weg een punt zoo spoedig mogelijk moet worden bereikt, althans indien dat punt niet door den vijand is bezet.

Men laat dan een officier of onderofficier met de verstrekte opdracht vooruitgaan en laat de manschappen onafhankelijk van elkander met onderlinge afstanden van eenige meters den officier aan het hoofd volgen, welke, nabij de in te nemen pláats gekomen, achtereenvolgens de rijders opvangt. De stoet moet door een onderofficier worden gesloten, welke onderofficier beslist, wie der uitgevallenen te voet verder gaat of naar het punt van uitgang terugkeert. Dat bij den afmarsch eene grootere sterkte moet worden genomen, dan men op het te bereiken punt noodig heeft, zal na het voorafgaande geen betoog behoeven.

J. A. SNOEK.

1ste Luit^{nt}. 7^e Regt. Infie.

Het S. V. I.-'08 in het Wetenschappelijk Jaarbericht 1908-1909.

Onder de vele belangrijke zaken, die het Wetenschappelijk Jaarbericht ons weder bracht, is ook aan het Schietvoorschrift der Infanterie 1908 een artikel gewijd, waarin tegen de nieuwe methode een scherpe aanval gericht wordt.

De overtuiging, dat het groote gezag van den Schrijver aan de geleverde critiek eene bijzondere beteekenis schenkt, brengt mij er toe, zij het slechts noode, de pen op te vatten tot bestrijding van die beschouwingen. Het gaarne aan meer bevoegden overlatende, het goed recht van de nieuwe methode uitvoeriger te bepleiten, zal ik daarbij kort zijn en mij bepalen tot de hoofdzaak: de verwerping door Schrijver van de theoretische gronden, waarop de methode berust.

Sinds het vorige jaar is in het standpunt, door Schrijver ten opzichte van de nieuwe schietmethode ingenomen, eene principieele wijziging gekomen, zooals moge blijken uit eene vergelijking van de laatste twee Jaarberichten. In dat van 1907-1908 lezen wij op blz. 118: »Ik meen, dat inderdaad aan de nieuwe schietmethode eene juiste basis tot grondslag ligt, maar dat de belichaming daarvan in het S. V. I. 1907 niet in alle opzichten gelukkig is geweest. De hoofdfout is wellicht geweest, dat men het beginsel niet in zijn volle consequentie heeft aangedurfd en daarom toch nog een deel van het juistheidsschot heeft behouden (narichten)«. En thans — Jaarbericht 1908-1909, blz. 161 — hoewel de meening in hoofdzaak onveranderd gebleven heet en ook de mededeeling, dat Schrijver »nog niet gelooven (kan) in de mogelijkheid om aan onzen Nederlandschen milicien, met een Nederlandschen eerste-oefentijd, een automatischen juist-snelen aanslag bij te brengen« een oogenblik zou kunnen doen vermoeden, dat naar zijn oordeel slechts specifiek Nederlandsche ongunstige toestanden aan het succes van de overigens juiste methode in den weg staan, toonen de verdere beschouwingen aan, dat de Schrijver de juistheid van de grondslagen niet meer aanvaardt.

Daarin toch wordt gesproken van eene *abnormale schietmethode* en betoogd, dat de juist-snelle aanslag *onlogisch* en daarom schadelijk voor de oorlogswaarde van onze infanterie is.

Waarom dit ongunstige oordeel?

Omdat, wij lezen het op blz. 162, de automatische juist-snelle aanslag zich niet aanpast aan den gewonen natuurlijke gedachten-gang en aan het normale doen van een gewoon mensch.

Maar, laten wij toch niet vergeten, dat de nieuwe schietmethode juist haar ontstaan te danken heeft aan de overweging, dat velen op

het gevechtsveld *niet* normaal meer doen en de gewone natuurlijke gedachtengang daar veelal aan stoornis onderhevig blijkt te zijn. De uitspraak, dat het »elken mensch aangeboren (is) om, wanneer hij begint te schieten en hij iets wil raken, rustig en kalm te werk te gaan«, gaat dan ook — zij moge voor de vredesschijf nog zoo juist zijn — ten opzichte van den schutter te velde geenszins algemeen op. Dit zijn geen theoretische bespiegelingen, het is de krijgsgeschiedenis, die het leert, die de feiten aangeeft, welke niet zijn weg te redeneeren.

Ik beloofde kort te zijn en zal dan ook niet trachten eene opsomming van voorbeelden ter illustreering te geven. Het zij mij slechts vergund te verwijzen naar de artikels »Oorlogsschieten« in de Militaire Gids van 1904. Ook betreffende den laatsten oorlog lezen wij (Verslag Ver. t. b. v. d. Kr., '06/07, blz. 109): »Op de zeer korte afstanden schijnt het vuur, tengevolge van den overspannen toestand, waarin de manschappen verkeerden, zoo goed als geene uitwerking te hebben«.

Ware het nu intusschen mogelijk, zooals Schrijver het wenscht, den man kalmte te leeren, die hem in het gevecht niet verlaat, dan zou dit voorzeker de richting moeten zijn, waarin verder gearbeid behoort te worden. Niemand toch zal ontkennen, dat het oneindig beter is eene kwaal te voorkomen, dan het middel aan te geven om de nadeelige gevolgen ervan zooveel mogelijk te beperken. Dan ook zou men de nieuwe methode geheel kunnen laten varen, want de schutter zou te velde in staat zijn te geven, wat hij op de schietbaan geleerd had, en men zou tevreden kunnen zijn, want in het algemeen waren daar de uitkomsten, volgens de oude methode verkregen, niet onverdienstelijk.

Maar zoolang men er niet in slaagt die kalmte aan te kweken — en vooralsnog schijnt mij de kans daarop, zelfs bij veel langeren dan Nederlandschen eerste-oefentijd, niet groot —, zoo lang er dus ook tal van schutters zullen blijven, die op het gevechtsveld in de onmogelijkheid komen om datgene toe te passen, hetgeen zij volgens de oude methode op de schietbaan leerden, zoo lang verdient m.i. eene methode, die er naar streeft, zelfs onder de hierbedoelde ongunstige omstandigheden, van het schot nog iets te doen te recht komen, de voorkeur boven de vroegere methode.

Is dit streven toe te juichen, de grondslagen, vermeld in Hoofdstuk I van het Voorschrift, schijnen mij niet minder juist toe. Waar de ervaring er op wijst, dat de hoofdfout gelegen is in het verschijnsel, dat de geweren onder eene veel grootere helling worden afgeschoten, dan die, welke met den afstand overeenkomt, daar mag het toch rationeel heeten, dat men, zonder te kort te doen aan de verdere schietopleiding, alles inspant om tegen die fout in te gaan. Iedere minuut, iedere secunde, waarmee de te groote hellingshoek vermindert, zal het afgegeven schot in waarde doen stijgen. Vandaar ook de uitspraak, dat zij, die er slechts in slagen het geweer ongeveer vlak in den aanslag te

brengen, alvorens af te trekken, reeds tot de beste oorlogsschutters moeten worden gerekend. Van het Japansche infanterievuur wordt getuigd: »Dat het grootste gedeelte der kogels echter over de hoofden heengaat, omdat de Japanners slecht richten, is eveneens waar. Persoonlijk zagen wij bij den aanval hoe de Japanners, zonder aan te leggen, hunne geweren aftrokken«. (Verslag Ver. t. b. v. d. Kr., 06/07, blz. 115.)

In verband met een en ander tracht het Voorschrift, naast de bekwaamheid om het doelpunt te treffen, eene zoo groote aanslagvaardigheid te doen verkrijgen, dat, wanneer de man aan de neiging om te schieten geen weerstand meer kan bieden op een oogenblik, dat hij de kalmte mist om zijn handelingen bewust goed te verrichten, de armen, als het ware vanzelf, het geweer in den aanslag hebben gebracht, vóórdat het schot afgaat. Terloops zij opgemerkt, dat het Voorschrift dit niet tracht te bereiken door overhaaste schokkende bewegingen en dus de instructeur, voor wien daarin het criterium is gelegen, of eene eigen methode volgt, of den Leergang uit Hoofdstuk III onjuist toepast.

Zooals Schrijver in het Jaarbericht 1907—1908 opmerkte, kan in vreedstijd niet *bewezen* worden, of de nieuwe methode al dan niet tot betere resultaten van het oorlogsvuur zal leiden. Men kan daaromtrent hoogstens eene bepaalde overtuiging hebben.

Bij den Schrijver nu is deze na eene tweejarige ondervinding in ongunstigen zin gewijzigd, waarbij ik evenwel het vermoeden gewettigd acht, dat die ondervinding niet doorlopend, althans voor zoover zij dateert van vóór de uitspraak in het vorige Jaarbericht, zoo ongunstig zal zijn geweest. Bij mij heeft de practijk het vertrouwen niet in die mate geschokt. Integendeel, de ondervinding, zoowel aan den lijve tijdens een cursus aan de Schietschool, als bij de opleiding onder ongunstige omstandigheden van eene lichte viermaanders, heeft mij de vaste overtuiging geschonken, dat bij gunstiger omstandigheden wel degelijk succes is te wachten en dat in elk geval bij opleiding volgens deze methode de man in zijn trefbekwaamheid niet behoeft achter te staan bij een schutter, volgens de oude methode gevormd.

Thans een blik slaande op de Nederlandsche toestanden, wil ik gaarne erkennen, dat 4-maandsche eerste-oefentijd te kort is om van de nieuwe methode veel succes te mogen verwachten, zooals hij trouwens ook te kort is voor andere vakken van de infanterie-opleiding. Ook bij een oefentijd van 8½ maand geef ik toe, dat men verder van het ideaal verwijderd zal blijven, dan bij langeren tijd wellicht het geval zou zijn, doch even vast staat het bij mij, dat, mits de laatste twee zinsneden van punt 52 van het Voorschrift oordeelkundige toepassing vinden, inderdaad eene zekere aanslagvaardigheid te verkrijgen is en dit aan het infanterievuur op het gevechtsveld ten goede zal komen, al ware het alleen voor de jongste lichten, indien men aanneemt, dat, ten gevolge van het niet meer oefenen na het verlaten van den dienst, de verworven vaardigheid onherstelbaar verloren gaat.

Een ander bezwaar echter, dat m. i. zwaarder weegt, is, dat deze methode onderwijzers eischt met veel ijver en toewijding, zooals punt 46 van het Voorschrift zoo te recht aangeeft, eene voorwaarde, waaraan ik niet durf beweren, dat op het oogenblik kan worden voldaan. Het gevolg daarvan is, dat de lust tot goed oefenen bij de manschappen nièt wordt aangemoedigd, voor de zaak géén geestdrift wordt gewekt en de schietopleiding ten slotte door den troep verschrikkelijk vervelend wordt gevonden.

Dat dit de resultaten drukt, het zal niemand verwonderen, maar het is niet in het bijzonder aan het schietonderricht eigen (denken wij b.v. aan de behandeling van het geweer als stootwapen).

Intusschen, laat ons hopen, dat eenerzijds het Voorschrift »Eischen van geschiktheid«, anderzijds de verbeterde financieele positie van het kader er toe zullen bijdragen, dat wij spoedig weer kunnen beschikken over kader, dat ten volle geeft, wat er naar billijkheid van geëischt mag en moet worden.

Maar hoe het ook zij, men moge, ten gevolge van die omstandigheden, weinig resultaat verwachten, men moge de invoering van het Schietvoorschrift ontijdig noemen, de juistheid van de grondslagen, waarop de methode berust, blijft er onaangetast door. Dit in het licht te stellen, was het doel van mijn schrijven.

Ten slotte zij het mij vergund naast Schrijvers opwekking aan alle infanterie-officieren om de brochures van den Heer LAGERWERFF te lezen, de aanbeveling te plaatsen dan tevens de critiek erop in *Mavors* 1909, blz. 161 vgg., ter hand te nemen.

's Gravenhage.

H. G. WINKELMAN.

Geen juist-snelle aanslag!

In het sedert kort verschenen Wetenschappelijk Jaarbericht 1908—1909 las ik de weinig gunstige critiek over de thans in beproeving zijnde schietmethode der infanterie, en dit met te meer genoegen, omdat, niettegenstaande de heerschende stemming lang niet in allen deele gunstig mag genoemd worden, dit zoo bij uitstek belangrijke vraagstuk nog door zoo weinigen op die wijze is besproken.

Waar thans iemand met het gezag als de Schrijver van bovenbedoeld verslag, zich zoo onbewimpeld, uitspreekt, mag dit niet anders dan toegejuicht worden en hem dank geweten worden, dat hij hiertoe in het belang dezer zaak is overgegaan. Zij het mij thans vergund nog enkele punten nader te behandelen, die gedurende de verlopen beproevingsperiode door hunne bespreking, of in de practijk mijn aandacht getrokken hebben.

Het eerst mag dan wel genoemd worden de vraag, of de aanslag al dan niet automatisch geleerd kan worden.

Hiermede opent zich een geheel veld van beschouwingen, dat ik echter zooveel mogelijk zal beperken. Daartoe wordt als uitgangspunt de definitie van den automaat genomen, door den Heer LAGERWERFF in zijn 1ste brochure, blz. 9, als volgt, aangegeven: »Een automaat is een mechanisme, dat, als het werkt, steeds in den zelfden zin werkt en, bij belemmering, tracht te werken«, en waarvan ik verachtelijk heb hooren zeggen, dat dit de definitie was van een chocolade-automaat. Zeer waar, doch willen wij ons niet op het woord automatisme lucht-kasteelen bouwen, dan dienen wij te bedenken, dat het voor ons niet de vraag is, wat de wetenschappelijke wereld onder automatisme verstaat, maar wat wij te velde van die automatische handelingen mogen verwachten, en willen wij daar iets van verwachten, dan moeten wij een automatisme hebben als boven gedefinieerd. Gaarne maak ik, niettegenstaande Mavor's critiek, die reeds om haar vorm — zacht uitgedrukt — allerminst toejuiching verdient, de vraag van den heer L. tot de mijne: Kan de aanslag automatisch verricht worden?

Om een antwoord op deze vraag te geven, zij eerst dit geconstateerd, dat iedere automatische werking onder een zekeren impuls hare werkzaamheid verricht. Geschiedt dit bij de ons bekende chocolade-automaten en dergelijke door een impuls van veerkracht, stoomkracht, enz., bij de automatische handelingen der menschen geschiedt dit door een impuls van den wil, de rede, enz. Eene automatische werking zonder zulk eene impulsieve kracht is ondenkbaar. Men heeft dus automatische werking door dierlijke en door mechanische impulsen,

om dit onderscheid aldus aan te geven. Nu wordt de aanslag, als hij zoodanig gekend wordt, dat de wetenschappelijke wereld hem automatisch zal noemen, gedreven door zoo'n dierlijken impuls.

Of het orgaan, waar de rede, de wil, enz. zetelt, niet de hersenen zijn, laat ik gaarne ter beoordeeling over, maar eene andere vraag is het, of de oorlogsemoties niet juist inwerken op die impulsieve krachten, en of wij infanterie-officieren dus van ons standpunt mogen spreken van een automatischen aanslag en niet minder, of wij van dat automatisme ons oorlogsvuur mogen afhankelijk maken? Wij moeten ons op het oorlogsstandpunt stellen, om niet bedrogen uit te komen, en, hoewel misschien wetenschappelijk zuiver, liever niet van automatisme spreken, als deze automatische werking juist dan zal eindigen, zoodra wij er alleen gewicht aan zouden kunnen hechten. Van dit oorlogsstandpunt gezien, ga ik met den heer L. mede, waar deze het niet mogelijk acht, den aanslag automatisch aan te leeren en het eene paradebeweging, zonder meer, noemt. Wat is er bovendien te verwachten van die paradebeweging op het gevechtveld in de *daar* normale houdingen.

Wat de voorstanders zelf van het automatisme verwachten, mag blijken uit de brochure RIEL, waarin men zoo zeker van het automatisme is, dat maar vast een mechanisme geconstrueerd is, waarvan de noodzakelijkheid der invoering bepleit wordt met de mededeeling, dat het dient om te voorkomen, dat het schot afgaat, als het geweer niet in den schouder wordt geplaatst! En bovendien zij de aandacht gevestigd op de eveneens door vele voorstanders erkende waarheid, dat, ten gevolge van het niet meer oefenen, de verworven vaardigheid verloren gaat en dit des te zekerder, waar door onzen korten oefentijd stellig nooit van eenige vertrouwenwekkende vaardigheid, zelfs op het exercitieterrein, sprake kan zijn. Dat de vaardigheid verloren gaat, is een feit, door mijzelf geconstateerd bij een officier, die aan de schietschool een cursus heeft meegemaakt en een voorstander van den juist-snellen aanslag is. Nog geen 9 maanden na afdrop van dien cursus, waarop hij het volgens eigen beweren, tot op de grens van scherpschutter 1ste klasse had gebracht, deed hij opnieuw de scherpschuttersproef onder de meest gunstige omstandigheden en bleek het, dat, waar voor scherpschutter 2° klasse eene totale trefferwaarde van honderd wordt verlangd, hij het bracht tot 168. En dit was nu iemand, die zich drie maanden lang dag in, dag uit met, zooals men mag aannemen, de meeste energie geoefend had en thans onder zeer gunstige omstandigheden van zijn automatische vaardigheid op 100 Meter blijk kon geven! Wat het Voorschrift zelf van het automatisme denkt, moge blijken uit het gestelde op blz. 7, 3^e, 4^e, 5^e en 6^e alinea.

Het beweren, door voorstanders verkondigd, dat in elk geval bij opleiding volgens de nieuwe methode de man in zijn trefbekwaamheid niet behoeft achter te staan bij een schutter, volgens de oude methode opgeleid, is, nog daargelaten of het juist is, al eene zeer zwakke verdediging der nieuwe methode, te meer, waar zeker

niemand de oude methode ongewijzigd gehandhaafd wenscht te zien.

Vrijwel algemeen erkennen ook de voorstanders, dat de oefentijd onzer militie te kort is om van de nieuwe methode succès te mogen verwachten en den aanslag zelfs op het exercitieterrein automatisch te leeren. Men zou meenen, dat dit motief reeds voldoende was om de methode te veroordeelen, althans de invoering daarvan bij *onze* infanterie. En als men langeren oefentijd kon krijgen? Reeds nu wordt erkend, dat de schietopleiding ten slotte door den troep verschrikkelijk vervelend wordt gevonden en waar wij allen weten en erkennen, dat alleen voortdurende intensieve oefening ons voorwaarts kan brengen in de gewenschte richting, kan ook van een verlengen van den oefentijd, gesteld dat dit mogelijk was, weinig verwacht worden, en mag men daarvan alleen vreezen, dat de op grond der punten 73, 80, 83 en 84 Voorschrift Wapen- en Schietoefeningen¹⁾ zoo onjuiste benaming van hengelmethode voor de oude, eene zeer juiste benaming voor de nieuwe methode zou blijken.

Dat de man, geoefend volgens het beginsel van de juiste richting, in de daarbij gegrondveste overtuiging, dat, om een goed schot te krijgen juist richten een vereischte is en dat alleen goed gericht infanterievuur het spoedigst de omringende gevaren zal bezweren (2^e brochure LAGERWERFF, blz. 15), eene moreele kracht vindt om zijn kalmte te bewaren is eene niet te ontkennen waarheid. Kan men nu nog daarenboven door een mechanisme aan te brengen, als door den Heer L. aanbevolen op blz. 24, 1ste brochure en geconstrueerd door den Heer RIEL, dan zal het geweer als oorlogswapen in bruikbaarheid toenemen en den man als het ware waarschuwen, zoodra hij de vereischte vuurbewegingen nalaat, en aldus medewerken tot behoud der hoogst noodzakelijke zelfbeheersching. Te recht is iedere verbetering aan het geweer een voordeel voor ieder schutter en verdient

¹⁾ 73. Ter verkrijging van de noodige spierkracht, om het geweer in alle houdingen *vlug* in den aanslag te brengen en daarin zooveel mogelijk onbeweeglijk te houden, zijn gymnastische oefeningen noodzakelijk.

80. Bij de samengestelde bewegingen moet de onderwijzer toezien, dat het geweer *in het richtelak nagenoeg horizontaal omhoog* en dat *de tromp niet boven de richtlijn gebracht wordt*. Deze oefeningen gewennen den schutter het geweer *vlug* in den horizontalen aanslag te brengen en leeren hem *snel* de vizierlijn vinden.

83. Het *snel* achtereen afgeven van schoten, afhankelijk zijnde van het *snel* vaardig maken, richten en navullen, moet ook dit bij de voorbereidende oefeningen beoefend worden.

Hierbij wordt er op gewezen, dat bij het openen van den loop de *grendel krachtig* geheel naar achteren worde gebracht, opdat de huls goed uitgeworpen en de bovenste patroon uit den houder door den afsluiter achter haar rand gevat worde en dat ter voorkoming van stoornis en wegeringen bij het sluiten van den loop, de knop *met kracht* naar voren en geheel naar rechts worde gebracht.

84. Voorts waakt de onderwijzer er voor, dat nimmer snelheid van vuren worde verkregen ten koste van de richting. Ook bij het snelvuren worde voor het richten 1 à 2 seconden gevorderd, gedurende welken tijd het geweer nagenoeg stil moet liggen.

De soldaat worde doordrongen van het besef, dat niet alleen het aantal schoten, maar vooral het aantal treffers, de waarde van het snelvuren bepaalt.

daarom het geweer in de eerste plaats ons aller aandacht en daarna in niet mindere mate de opleiding. Typisch is het, om door enkelen het omgekeerde te hooren beweren en daaraan niet zelden, onmiddellijk te hooren toevoegen: maar die of die verandering aan het geweer zou toch zeer gewenscht zijn. Dus ook hier toch veranderingen om het geweer in de eerste plaats meer oorlogswapen te maken, waarmede practisch erkend wordt, dat in de eerste plaats het geweer en daarna de opleiding alle aandacht verdient, daar de laatste met die veranderingen toch rekening zal dienen te houden.

Zoo juist heeft de heer L. ook de beide beginselen tegenover elkander gesteld, waartoe eene aandachtige lezing der blzn. 9—13, 2° brochure, bijzonder wordt aanbevolen, terwijl om de bewering te ontzenuwen, dat de richting bij de nieuwe methode *niet* wordt verwaarloosd, eerst de aandacht wordt gevestigd op de gevolgen van het voortdurend en onder alle omstandigheden jagen bij den man tot het snel afgeven van zijn schoten in tegenstelling met punt 84, Voorschrift Wapenen en Schietoefeningen (zie de noot), en vervolgens wordt verwezen naar het ontwerp S. V. I. '08, punt 64, 1ste alinea, waarin het doel van den juist-snellens aanslag toch zeker wel juist zal zijn aangegeven, en naar de volgende alinea's van het zelfde punt, waaruit blijkt *hoedanig* de aanslag moet worden. Wij kunnen dit eerst volkomen begrijpen, als wij opmerken, dat van narichten geen sprake is. Maar wat dan te denken van de slotalinea, waarin gezegd wordt: Wanneer de leerlingen zich den j. s. a. hebben *eigen* gemaakt, enz.

Is deze laatste alinea eene erkenning van onvermogen om het in de vorige alinea's omschrevene te bereiken? Doch dan is het niet juist om als eisch te stellen, dat niet tot narichten wordt overgegaan, alvorens de leerlingen zich den j. s. a. hebben eigen gemaakt. Behoort het narichten wel bij een j. s. a. of is dit soms een noodzakelijke tol, die aan de practijk betaald wordt? Ware dan het aanvaarden van het beginsel van de zuivere richting niet een zuiverder standpunt?

Bij aanvaarding van dit beginsel (zie 2° brochure L., blz. 12, 2° alinea) heeft men een goeden aanslag noodig, d.w.z. het geweer moet snel en zoodanig in den schouder geplaatst worden, dat het oog zijne werking met behulp der op het geweer geplaatste richtmiddelen en de linkerhand kan verrichten, zoodat zoo spoedig mogelijk een gericht schot op het doel verzekerd is. Dus één aanslag, wat geheel iets anders is, dan wat de voorstanders van den j. s. a. eischen. Hiertoe leze men, wat er staat op blz. 35 ontwerp S. V. I. '08: »de plaats van de kolf bij een **zelfden** vizierstand (is) steeds even hoog«. Voor iederen vizierstand dus een anderen aanslag; dit moet den leerlingen zoodanig geleerd worden, dat zij het als 't ware werktuigelijk verrichten!

Neen, één aanslag, binnen niet al te enge grenzen, zooals de Heer L. verlangt, zou men mogelijk den leerlingen *buiten het gevechtveld* nog automatisch of wel, om het zoo te noemen, »wetenschappelijk automatisch« kunnen leeren verrichten, doch wat de nieuwe methode

eischt, acht ik zelfs zonder den eisch van automatisme, dien de voorstanders er nog aan verbinden, onmogelijk.

Erkennende de waarheid van de uitspraak, dat zij, die er op het gevechtsveld in slagen het geweer ongeveer vlak in den aanslag te brengen, alvorens af te trekken, reeds tot de beste oorlogsschutters worden gerekend, acht ik dit eerder bereikbaar bij het beginsel van de zuivere richting, dan bij dat van den juist-snellens aanslag om de boven ontwikkelde reden.

Tevens hebben wij volgens het eerste beginsel recht om meer te verwachten, doordat den man *steeds* ingeprent is, dat het zuiver richten een noodzakelijk bestanddeel der vuurhandeling is en dit alleen hem zekere resultaten kan opleveren.

Bij het beginsel van den j. s. a. gaat men om zoo te zeggen reeds van het denkbeeld uit, dat er toch niet gericht zal worden, zooals uit punt 4, S. V. I. '08, in verband met punt 64, eerste vijf alinea's, blijkt.

Dat er voorstanders van den j. s. a. zijn, die de hoop durven uitspreken, dat nog eenmaal in punt 4 het woordje *mede* zal geschrapt worden, moge pleiten voor hunne consequentie bij aanvaarding van dit beginsel, het getuigt tevens van een hoogst gevaarlijk optimisme. Men leze in het Verslag van Krijgswetenschap, '06-'07, blz. 115, de woorden: »Dat het grootste gedeelte der kogels echter over de hoofden heengaat, omdat de Japanners *slecht richten*, is eveneens waar« en trekke daaruit leering.

Velen beweren, dat een voordeel der nieuwe methode is, het aankweken van wilskracht bij den soldaat en gronden dit hierop, dat zeer veel wilskracht wordt vereischt om de nieuwe methode goed te leeren. Dat inderdaad de nieuwe methode zeer veel wilskracht eischt, ben ik, vooral na aandachtige bestudeering van punt 64, S. V. I. '08, natuurlijk volkomen eens, evenals ik gaarne het beweren onderschrijf, dat wilskracht eene groote deugd is in ieder soldaat. Want, hoewel in den modernen oorlog, die partij het meeste kans op succes heeft, welker aanvoerders die karaktereigenschap in de hoogste mate bezitten, daar blijft toch ook bij den eenvoudigen soldaat wilskracht zeker eene zeer te waardeeren eigenschap. Oneens ben ik het echter met de bewering, dat door de nieuwe methode die wilskracht wordt aangekweekt. Neen, men moet haar bezitten om iets van de nieuwe methode te recht te brengen, doch er door aankweken doet men haar niet. En dit bewijst het feit, dat vrij algemeen erkend wordt, dat de troep de nieuwe methode reeds bij dezen korten oefentijd verschrikkelijk vervelend vindt, en de vrees niet ongewettigd is, dat bij langer oefening weldra de nieuwe methode eene hengelmethode zou blijken.

Hoe men ook kan beweren, door dwang wilskracht te ontwikkelen, is mij een raadsel; het woord wilskracht zegt toch reeds voldoende, dat de wil er in de eerste plaats moet zijn. Men geve den miliciens hunne geweren eens mede naar huis met groot verlof, zooals thans

de landweer, en vrage bij terugkomst onder de wapenen, hoevelen van hen zich thuis geoefend hebben.

Men neme zelf eens een geweer in huis en overtuige zich hoeveel wilskracht er noodig is, om zich volgens het S. V. I. '08 te oefenen. En dan zou men nog veronderstellen, dat bij den man de wilskracht in het algemeen door deze oefeningen wordt aangekweekt? Ja, misschien in zooverre, dat hij al zijn wilskracht inzet en ontwikkelt om zoo min mogelijk van die vervelende bewegingen te moeten verrichten. Groote geldprijzen, scherpschuttersmedailles, e. d. moeten zijn heb- en eerezucht prikkelen en opwekken, om het gebrek aan wilskracht te vervangen.

Neen, juist omdat de nieuwe methode zoo'n enorme wilskracht eischt, die wij bij onze miliciens »per se« niet vinden, moet zij *niet* ingevoerd worden. Alsof men de wilskracht van een man aankweekt door een paar onderofficieren bij hem op te stellen en hem te dwingen een bepaald werk te doen, zelfs nog wel een werk, dat hij op den duur met bepaalden tegenzin verricht. Zijn wilskracht wordt er door gedood, hij zal zich lijdelijk onderwerpen, en van het werk komt niets te recht.

Dat het voorschrift in punt 46 zegt, dat de schietopleiding meer nog dan eenig ander leervak hooge eischen stelt aan den onderwijzer, is zeer verklaarbaar, maar niemand durft beweren, dat op het oogenblik aan die eischen door het kader voldaan wordt. Ook hen verveelt weldra »dat hangen achter het lijntje«, wat heusch niet te verwonderen is, en het schijnt niet aannemelijk, dat naarmate het kader beter wordt, hun smaak in dat opzicht zich wijzigen zal. Dat overigens bij het zien verrichten van de vuurhandeling door manschappen, opgeleid volgens de nieuwe methode, het oog aangenamer wordt aangedaan door de meer energische bewegingen dan bij de oude methode, moet men toch billijkheidshalve, hoewel ik evenmin als de Heer L. een voorstander van die oude methode ben, niet aan haar wijten; als bewijs daarvoor leze men de reeds meer genoemde punten 73, 80, 83 en 84 van het Voorschrift Wapen- en Schietoefeningen, waaraan vroeger zeker veel te weinig aandacht werd geschonken.

Men zij ook ernstig gewaarschuwd tegen het hechten van te groote waarde aan uitkomsten, die men thans verkrijgt volgens de nieuwe methode in Harskamp. Daartoe herinner ik eerstens aan de woorden van den Heer L., die reeds dadelijk er op wijst, dat men op het vredesschietterrein met die handgreep mogelijk succes zal hebben, vooral waar dan de schutters juist op het hoogtepunt hunner oefening zijn gekomen. En verder, omdat de manschappen daar bovendien vrijer zijn in den tijd van narichten en dus het gevaar bestaat, dat men zal houden voor het resultaat van den j. s. a., wat inderdaad dat van een vluggen aanslag met zuiver richten is.

Nog kwam meermalen de vraag ter sprake, of de nieuwe schietmethode voor ons Indisch Leger gewenscht is en over het algemeen werd deze bevestigend beantwoord. Bij dit antwoord zou men bijna

denken, dat die officieren niet doorgronden, wat de j. s. a. methode eischt. Maar bovendien, waarom voor het Indisch Leger wel en voor ons leger niet? Zeker zal daarbij de factor oefentijd in de eerste plaats wel eene groote rol spelen, doch men leze, wat ik daaromtrent hierboven schreef. Daarna het feit, dat de Indische soldaat dikwijls op zóó korten afstand aan een aanval blootstaat, dat tijd voor richten beslist uitgesloten is, doch in dit geval zijn de doelen voor den afstand, waarop zij verschijnen, zóó groot, dat eene bepaalde richthandeling niet meer wordt vereischt om toch een treffer te krijgen en de aanslag, als door den Heer L. gewenscht, voldoende zal zijn. In zoo'n geval zal er noch van een j. s. a., noch van een aanslag met zuiver richten sprake zijn.

In het algemeen kan men gerust aannemen, dat, als de man niet meer tot richten in staat is, de eigenschappen, die een aanslag tot een j. s. a. stempelen, eveneens verdwenen zullen zijn. Beschouwt men de methode met het oog op eene aanwending ervan tegenover een vijand op grooten afstand, zooals met de thans veel besproken B. V. het geval zal zijn, dan verdient zeker eene methode, berustende op het beginsel van de zuivere richting, verre de voorkeur. Naar mijne overtuiging zou dan ook niet minder dan voor het Hollandsche Leger ook voor het Indische Leger eene methode, berustende op het beginsel van den j. s. a., ernstig ontraden moeten worden en eene, op dat van de juiste richting gegrond, aanvaard moeten worden.

Eigenaardig is het, dat ik door voorstanders der nieuwe methode het verwijt tot den Heer L. heb hooren richten, dat deze noch de onbruikbaarheid op het gevechtveld van de nieuwe methode, noch de grootere bruikbaarheid aldaar van de oude- boven de nieuwe methode heeft aangetoond.

Zien die heeren soms kans het omgekeerde te bewijzen? Het ware te wenschen, dan toch zou de strijdvraag tevens beslist zijn.

Daarbij komt nog, dat de Heer L. de oude methode verwerpt, doch deze slechts om het beginsel, dat er aan ten grondslag ligt, stelt boven de nieuwe methode (zie 1ste brochure, blz. 20, 3^e alinea, en 2^e brochure, blz. 25, 3^e alinea).

Dat hij de door hem gewenschte methode slechts zeer vluchtig aangeeft, acht ik zeer juist gezien, waar anders — zooals ik reeds kon opmerken — de strijd wel eens op een geheel ander gebied, dan waar hij behoort, kon verplaatst worden. Het gaat er toch om, welk *beginsel* aan onze schietopleiding ten grondslag moet liggen. Wat intusschen aangegeven is, is voldoende om te doen zien, dat ook daarbij rekening wordt gehouden met het aangenomen gebrek aan zelfbeheersching, doch dat dit langs een anderen weg wordt bestreden dan door het leeren van een automatischen (?) juist-snellen aanslag, en wel door de zelfstandigheid van den man aan te kweken en het vertrouwen in zijn vuurwapen zoo hoog mogelijk op te voeren, en, waar de natuur te kort zal schieten deze te hulp te komen door een eenvoudig mechanisme. Zeker stel, ik voor mij hierin meer vertrouwen.

MARS.

Korte mededeelingen omtrent militaire zaken in verschillende landen.

Amerika (Vereenigde Staten van Noord-): Voorgenomen wijziging der veldaffuiten tot het beschieten van ballons, Mitt., N°. 7.

België: Remonteering, N. M. B., N°s. 24/25. Bestuurbare luchtschepen. Draagbare mitrailleurs. De militaire hervorming. Nieuwe reglementen voor de cavalerie en de veldartillerie, Rev. mil., Aug.

Bulgarije: Reorganisatie der genietroepen, Mitt., N°. 7. (Zie ook B. d. l. P., N°. 605 en N. M. B. N°s. 24/25.)

Denemarken: Invoering van een spitskogel, Mitt., N°. 7. Een strategisch-commercieele onderzeetunnel, N. M. B., N°s. 24/25.

Duitschland: Automobiele ijswagens voor vleeschvervoer. Automobielen voor den garnizoenshospitaaldienst. Bespanning van het pontonmaterieel der cav^{le}. Nieuwe projectoren voor den veldoorlog. Geblindeerde militaire automobiel, B. d. l. P., N°. 605. Groote pontonnieroefeningen aan den Rijn. Kleine auto's, in plaats van motor-rijwielen voor het leger. Wisseling van marinecommando's. Automobielen voor vreemde offⁿ. bij de manoeuvres, N. M. B., N°s. 24/25. De winterdienst der vloot. Bouw van onderzeeboten. Verleening der »höhere Gerichtsbarkeit«, N. M. B., N°. 26. Garnizoensverandering en nieuwe verdeling van de art^{ie}. van het XVIIe legerkorps. Schieten tegen ballons. Reserveen landweeroffⁿ. (aantal en verdeling). Cursussen voor candidaten voor burgerlijke betrekkingen. Zelflaadpistool 1908. Invalidenfonds. Tractementen van offⁿ. en onderoffⁿ. Proeven met een hulpmiddel om den knal van het schot te doen verdwijnen. Raden voor zware lastautomobielen, Rev. mil., Aug. Armeering van de Nassau. KRUPP'sch geschut tegen ballons op de tentoonstelling te Frankfort a/M., Art. Mon., Aug. (Zie ook: Streffleur., N°. 7.) Fotografische opnamen met apparaten, die door postduiven gedragen worden, Streffleur., N°. 7.

Engeland: De lans, Mitt., N°. 7. Luchtvaart-budgetten der groote Mogendheden, B. d. l. P., N°. 605. De Britsche zeemanoeuvres, N. M. B., N°s. 24/25. De verdediging ter zee, N. M. B., N°. 26. De 7,62 cM. kanonnen van de Dreadnought. Geschut tegen ballons. De 11,4 cM. veldhouwitsers, Art. Mon., Aug.

Frankrijk: Wijzigingen in de recruteering der gendarmerie. Mobilisatie van 2 veldbatterijen en 1 sectie munitiecolonne. Hoogere Krijgsschool; plan voor het instellen van een derde studiejaar. Stage voor de onderofficieren der verschillende Wapens, toegelaten om te dingen naar eene plaats bij de afdeeling genie van de officiersschool te Versailles. Vervoer per spoor naar de exercitieterreinen nabij de groote steden. Schadeloosstelling voor woninghuur der onderoffⁿ. Hoofd-zieken-

verplegers, B. d. l. P., N°. 605. Tractementen der art^{ie}.-offⁿ., Rev., d'A., Juni. Hervorming der militaire rechtspleging. Manoeuvrebepalingen. Gebruik, verdeeling en oefening der langerdienenden bij de cavalerie. Gezamenlijke Zondagsuitgangen der manschappen, Streffleur., N°. 7.

Italië: Ordonnansofficieren en adjudanten. Buitengewone credieten, B. d. l. P., N°. 605. Koningsmanoeuvres, N. M. B., N°s. 24/25. Nieuw dienstpremievoorschrift. Artillerie-inrichtingen te Spezia. Vestingplannen. Garnizoenen der nieuwe formaties, N. M. B., N°. 26. Wijzigingen in de bevorderingswet der offⁿ. Het schietonderricht. Reëngagement van ond.offⁿ. en korporaals. Generale inspectie der artillerie, Rev. mil., Aug. Verslag der enquêtecommissie: veterinaire dienst en veterinair korps; Monturverwaltung (kleedingbeheer), Streffleur., N°. 7.

Japan: Organisatie der verkeerstroepenbrigade, Mitt., N°. 7. Grootkaliber-geschut, N. M. B., N°s. 24/25. Versterkingen, Streffleur., N°. 7.

Noorwegen: Gebruik in het leger van geweren, welke het eigendom zijn der reservisten, B. d. l. P., N°. 605. Vrijwillig automobielkorps, N. M. B., N°s. 24/25.

Oostenrijk-Hongarijë: Reorganisatie der leger-schietschool. Transformatie van het korps ingenieurs-constructeurs en het korps officieren-ingenieurs. De nieuwe infanteriekogel. (Zie ook Rev. mil., Aug.) De nieuwe berghouwitser van 10 cM., B. d. l. P., N°. 605. Nieuw exercitiereglement voor de veldart^{ie}. Telegraafoefening. De Radetzky, N. M. B., N°s. 24/25. Serajewo als wapenplaats van den eersten rang, N. M. B., N°. 26. Wijziging in de hoogere bevelvoering. Een nieuw legerkorps. Wijziging in de positie van den chef v. d. generalen staf. Nieuw plaatselijk commando in Herzegowina, Rev. mil., Aug.

Rusland: Invoering van zandzakken. Dienstvoorschrift voor vestingcommandanten. Invoering van de officierssabel (Schaschka), Mitt., N°. 7. Bescherming der schepen tegen torpedo's, N. M. B., N°. 26. Credieten voor luchtschepen. Uitslag der recruteering in 1908. (Zie ook: Streffleur., N°. 7.) Budget 1909, Rev. mil., Aug. Oprichting van twee infanteriedivisiën. Vergemakkelijking van de aanschaffing van paarden door officieren van de reserve-cavalerie. De nieuwe velduniform. Wijzigingen in de remonteering. Controlecommissiën voor leveringen door de intendance, Streffleur., N°. 7.

Servië: Postautomobielen. Artilleriematerieel. Artillerieschietschool. Commandoveranderingen, Streffleur., N°. 7.

Turkië: De christenen en de weerbelasting, N. M. B., N°. 26. Reorganisatie van den hoogen krijgsraad, Rev. mil., Aug.

Zweden: Veldhouwitser van 10,5 cM. Patrouilles en sectiën signaleurs, B. d. l. P., N°. 605.

Zwitserland: Nieuwe wapening der geweerdragende troepen, Mitt., N°. 7. Hulpdiensten. Maatregelen voor het requireeren van automobielen, B. d. l. P., N°. 605.

Boekaankondiging.

Toepassing van gewapend beton voor militaire verdedigingswerken, door P. W. SCHARROO, Eerste-Luitenant der Genie. *Amsterdam*, 1909. F. VAN ROSSEN.

Na eenige algemeene beschouwingen bespreekt de S. dezer brochure de voordeelen, welke het gebruik van gewapend beton voor militaire verdedigingswerken oplevert, en noemt als zoodanig: de groote vastheid, den grooten weerstand tegen schokken en de vorming van goede monolieten.

Bij het aangeven van de toepassing, welke het gewapend beton kan vinden bij den bouw van verdedigingswerken, worden achtereenvolgens behandeld: de horizontale dekkingen voor bomvrije gebouwen, de bomvrije gebouwen zelf, de verticale muren en de traditore-batterijen.

De door S. geleverde beschouwingen omtrent deze onderwerpen verdienen zeer zeker de aandacht van hen, die zich aan de studie en de toepassing der duurzame versterkingskunst wijden; die beschouwingen, op theoretische gronden berustende, mogen dan ook de door S. beoogde belangstelling voor het besproken materiaal wekken, en daarbij allereerst leiden tot de door hem gewenschte schietproeven op ruime schaal, opdat kan worden aangetoond »hoe het materiaal gebruikt moet worden, om te kunnen beantwoorden aan de verwachtingen, welke men er door theoretische overwegingen van mag hebben«.

Die Luftschiffahrt. Ihre wissenschaftlichen Grundlagen und technische Entwicklung von R. NIMFÜHR. *Leipzig*, 1909. B. G. TEUBNER.

Dit boekje, dat den 300sten band vormt van de »Sammlung wissenschaftlich-gemeinverständlicher Darstellungen aus Natur und Geisteswelt«, geschreven door iemand, die niet alleen de theorie van zijn onderwerp beheerscht, doch ook over practische ervaring op het gebied der luchtscheepvaart beschikt, voldoet zeer goed aan de bedoeling, waarmede het geschreven werd, n.l. het geven van eene wetenschappelijke uiteenzetting van het behandelde onderwerp, die niettemin, zonder bijzondere voorstudien, voor den beschaafden mensch begrijpelijk is.

Het eerste gedeelte behelst de wetenschappelijke grondslagen, waarop de luchtscheepvaart berust, het tweede geeft een overzicht van de technische ontwikkeling van de luchtvaart van af de Montgolfières tot de nieuwste aëroplanen toe.

Wij kunnen de lezing van dit aangenaam geschreven en van verschillende afbeeldingen voorzien werkje ten zeerste aanbevelen.

XENOPHON. Paardrijden. (Eene handleiding voor den ruiter.) Uit het Grieksch vertaald door C. A. VAN WOELDEREN, Eerste-Luitenant der Artillerie b. D. *Utrecht*, 1909. J. DE KRUYFF.

De oud-luitenant der artillerie C. A. VAN WOELDEREN deed een goed werk met de vertaling van dit geschrift van XENOPHON, waarvan tot dusverre geene Nederlandsche vertaling bestond. Daardoor heeft hij een werk, dat van waarde is voor allen, die belang stellen in paarden en hunne africhting, doch dat tot dusverre voor zeer vele beoefenaars der rijkunst ontoegankelijk was, binnen ieders bereik gebracht.

Uit deze handleiding zal men ontwaren, dat onderscheidene der door den grooten ruiteraanvoerder gegeven wenken en lessen nog steeds hare beteekenis hebben behouden, niettegenstaande 23 eeuwen sinds hunne teboekstelling verlopen zijn.

Wij brengen onzen oud-collega dank voor den arbeid, dien hij ook in het belang van het officierskorps met zooveel succes volbracht heeft.

Is tractemensherziening der officieren urgent? door »Een Belangstellende«. *Helder*. A. J. MAAS.

Dat de S. de hierboven, taalkundig eenigszins eigenaardig, gestelde vraag bevestigend beantwoordt, kan geen verwondering baren. Niettegenstaande de verbetering, welke eenige jaren geleden in de regeling van de tractementen der officieren werd aangebracht, staan deze nog te veel ten achter bij de bezoldigingen, welke genoten worden in onderscheidene, met de officiersbetrekking eenigszins op gelijke lijn te stellen Staatsbetrekkingen, dan dat daarvan op den duur geen nadeelige gevolgen te wachten zouden zijn.

Waar toch de eischen, aan de betrekking zelf gesteld, steeds toenemen, kan het wel niet anders of in onze, aan de materiele zijde van het leven steeds hooger eischen stellende maatschappij zal onevenredig lage bezoldiging op den duur moeten leiden tot verminderde neiging om in het officierskorps te treden, dan wel tot het daarvan verwijderd blijven van hen, die men om hunne intellectueele gaven daarin zoo gaarne zou opnemen, doch die zich onder dergelijke, minder gunstige financieele omstandigheden een anderen werkkring kiezen.

Met de door S. aangegeven regeling, voor zooveel daarbij voor luitenants onderscheid gemaakt wordt tusschen gehuwden en ongehuwden kunnen wij ons intusschen minder vereenigen. Waar de kapiteinsrang voor velen eerst nabij het 40ste levensjaar en de hoofdofficiersrang eerst in de vijftiger jaren bereikt wordt, verdient de verbetering der salariering van luitenants en kapiteins zeker in de eerste plaats de aandacht. S. stelt in verband daarmee voor aan 1ste luitenants en kapiteins een aanvangs-tractement van f 1800, resp. f 2800 toe te kennen.

Worms, 1909. J. DE KRUIER.
Worms, 1909. J. DE KRUIER.
Worms, 1909. J. DE KRUIER.

Ter aankondiging ontvangen.

Règlement sur les exercices de la cavalerie allemande du 3 Avril 1909. Traduit de l'allemand par le général P. SILVESTRE. *Paris-Nancy*, 1909. BERGER-LEVRULT ET CIE.

Almanach der Militär-Literatur. 1. Jahrgang 1909. *Leipzig*. FR. ENGELMANN.

Lichaamsoefening. Orgaan ter bevordering van de lichamelijke opvoeding van het Nederlandsche Volk. 1° Jaargang, N°. 10. *Deventer*. Stoomdrukkerij »DAVO«.